

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
FILOZOFICKÁ FAKULTA
KATEDRA ANDRAGOGIKY A PERSONÁLNÍHO ŘÍZENÍ

bakalářské prezenční studium
2006-2009

Lucie Chlumská

**Srovnání přípravy vedoucích v dětských
organizacích a pedagogů volného času**

**The comparison of the education of leaders
in children organizations
and of educators in free time**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Praha 2009

Vedoucí práce:

PhDr. Michal Šerák, Ph.D.

Prohlašuji,

že tuto předloženou bakalářskou práci jsem vypracovala zcela samostatně a uvádím v ní všechny použité prameny a literaturu.

Obsah

Resumé	5
Summary	6
0 Úvod	7
1 Celoživotní učení	9
1.1 Vymezení pojmů	9
1.1.1 Celoživotní učení	9
1.1.2 Formální vzdělávání	11
1.1.3 Neformální vzdělávání a informální učení	12
1.1.4 Shrnutí	14
1.2 Politické a sociální souvislosti konceptu celoživotního učení	14
1.3 Celoživotní učení a zájmové vzdělávání dětí a mládeže	18
1.4 Shrnutí	20
2 Příprava vedoucích v dětských organizacích	21
2.1 Legislativní rámec přípravy vedoucích	21
2.2 Vzdělávací nabídka	23
2.2.1 Systém vzdělávání v organizacích	24
2.2.2 Kurzy v NIDM a jeho regionálních koordinátorů	24
2.2.3 Kurzy hlavních vedoucích	26
2.2.4 Kurzy Českého červeného kříže	27
2.2.5 Celostátní vzájemná výměna zkušeností	28
2.3 Požadavky na kompetence vedoucího dětské organizace	30
2.3.1 Klíčové kompetence	30
2.3.2 Požadavky na kompetence vedoucího	31
2.4 Vybrané didaktické aspekty odborné přípravy vedoucích	36
2.4.1 Obsah odborné přípravy vedoucích	36
2.4.2 Formy a metody odborné přípravy vedoucích	38
2.4.3 Vybrané didaktické aspekty odborné přípravy vedoucích - shrnutí	39
2.5 Příklad odborné přípravy vedoucích v dětských organizacích	40
3 Příprava pedagogů volného času na vysokých školách	43
3.1 Vzdělávací nabídka	44
3.1.1 Vzdělávání pedagogů volného času na vysokých školách	45
3.1.2 Další vzdělávání pedagogů volného času	47
3.2 Požadavky na kompetence pedagogů volného času	51
3.3 Vybrané didaktické aspekty přípravy pedagogů volného času	55
3.3.1 Obsah přípravy pedagogů volného času	55
3.3.2 Formy a metody přípravy pedagogů volného času	59
3.3.3 Vybrané didaktické aspekty přípravy pedagogů volného času - shrnutí	60
3.4 Příklad přípravy pedagogů volného času na vysokých školách	60
4 Srovnání odborné přípravy vedoucích v dětských organizacích a pedagogů volného času na vysokých školách	63
4.1 Srovnání obsahu, forem a metod přípravy vedoucích a pedagogů volného času	63

4.2 Zhodnocení přípravy vedoucích a pedagogů volného času.....	65
4.2.1 Silné stránky přípravy vedoucích a pedagogů volného času.....	66
4.2.2 Slabé stránky přípravy vedoucích a pedagogů volného času.....	67
4.3 Návrhy a doporučení.....	69
5 Závěr.....	72
6 Soupis bibliografických citací.....	74
Příloha A: Nabídka akreditovaných kurzů NIDM.....	79
Příloha B: Základní obsahové zaměření kurzu "Hlavní vedoucí dětského tábora"	86
Příloha C: Obsah kurzu zdravotníka zotavovacích akcí.....	89
Příloha D: Studijní plán oboru pedagogika volného času na Teologické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích.....	95

Resumé

Cílem této bakalářské práce je zmapování a srovnání současného stavu odborné přípravy vedoucích v dětských organizacích a pedagogů volného času na vysokých školách.

Nejprve se zabývá problematikou celoživotního učení, formálního a neformálního vzdělávání. Dále popisuje odbornou přípravu vedoucích jakožto příklad neformálního vzdělávání. Sleduje legislativní aspekty této přípravy, současnou vzdělávací nabídku a popisuje tuto nabídku z hlediska obsahu, forem a metod. Poukazuje na skutečnost, že příprava vedoucích není stále právně zakotvená a liší se v jednotlivých organizacích. Na druhou stranu, vzdělávací nabídka je poměrně široká, vedoucí i organizace, v nichž působí, mají potřebu odbornou přípravu dále rozvíjet.

Poté nahlíží na současný stav vysokoškolské přípravy pedagogů volného času s důrazem na vzdělávací nabídku a obsah vzdělávání jakožto příkladu formálního vzdělávání. Vzdělávání pedagogů volného času se odehrává zejména v bakalářských studijních programech, navazující magisterské studium tohoto oboru je spíše výjimečné.

Na závěr tato práce oba typy odborné přípravy porovnává a předkládá návrhy na překonání jejich slabin. Ze srovnání mj. vyplynulo, že pedagogové volného času mají díky přípravě širší možnosti uplatnění, vedoucí jsou naopak připravováni na míru dané organizaci.

Summary

The purpose of this bachelor thesis is to describe and to compare the education and the training of the leaders in children organizations and of the educators in free time at universities.

The opening chapters deal with the concepts of lifelong learning, formal and nonformal education. Then the education and the training of the leaders is described as an example of the nonformal education with the focus on its legislative aspects, on the current supply of education and on the description of its content, forms and methods. The education of the leaders is not legislatively grounded yet and it is different in each organization. On the other side, supply of education is really wide. The leaders and their organizations are concerned with development of the leaders' education.

Then the formal education of educator in free time is described, it is focused on the supply and the content of the education. There are mostly Bachelory degree programmes for educators in free time, while the Master degree programmes are exceptional.

This paper concludes with the comparison of the both types of education and it deals with their weaknesses. The comparisons had resulted in the fact that the educators could work for more institutions, but leaders were better prepared for their organizations.

0 Úvod

Zájmové vzdělávání všech skupin obyvatelstva patří mezi tradičně silné stránky celoživotního učení v České republice. Specifickou cílovou skupinou zájmového vzdělávání jsou děti a mládež, u nichž mimoškolní činnost v různých kroužcích, klubech či oddílech tvoří významnou náplň jejich volného času. Vzhledem k této skutečnosti je třeba věnovat dostatečnou pozornost přípravě těch, kteří zájmové vzdělávání dětí a mládeže realizují, ať se již jedná o profesionální pedagogy volného času či dobrovolníky, mezi něž patří i vedoucí v dětských organizacích.

Zajímalo mě, jak vypadá odborná příprava těchto „amatérských“ vzdělavatelů zájmového vzdělávání. Je jejich kvalifikace nějakým způsobem předepsána legislativně? Na co je kladen v jejich přípravě důraz? Jaké metody vzdělávání jsou obvyklé? A jaká je současná situace v přípravě profesionálních pedagogů volného času? Na co se soustředí jejich studijní programy? To jsou otázky, na které se snaží tato práce odpovědět.

Cílem této bakalářské práce je zmapování a srovnání současného stavu odborné přípravy vedoucích v dětských organizacích a pedagogů volného času na vysokých školách. Nejprve se budu zabývat definicí a významnými aspekty souvisejících pojmů, např. celoživotní učení, formální či neformální vzdělávání. Poté se zaměřím na odbornou přípravu vedoucích, jakožto příkladu neformálního vzdělávání. Soustředím se zejména na legislativní okolnosti, vzdělávací nabídku a některé didaktické aspekty přípravy vedoucích. Dále popíši současný stav vysokoškolské přípravy pedagogů volného času s důrazem na vzdělávací nabídku a obsah vzdělávání. Na závěr oba typy odborné přípravy porovnáám a pokusím se odhalit jejich silné stránky.

Na tomto místě bych ráda poděkovala všem, kteří mi během psaní bakalářské práce byli oporou. Zejména bych chtěla poděkovat svému vedoucímu práce PhDr. Michalovi Šerákovi, Ph.D. za jeho trpělivý přístup a za všechny připomínky, jež mi byly zdrojem inspirace.

1 Celoživotní učení

„Celoživotní učení, jako proces adaptace na měnící se podmínky ekonomiky, techniky a společnosti, se stává předpokladem pro trvalý rozvoj osobnosti a zahrnuje formální vzdělávání, neformální vzdělávání dospělých a informální vzdělávání“ (Veteška, 2004, str. 36). I takto lze definovat celoživotní učení. Celoživotní učení se stává nezbytnou součástí života každého člověka. Nutností je zejména u těch, kteří vzdělávají nejen sebe, ale také druhé.

Co obnáší koncept celoživotního učení? Jaké jsou rozdíly mezi formálním, neformálním a informálním vzděláváním? A jak souvisí celoživotní učení a zájmové vzdělávání? Těmito otázkami se bude zabývat tato kapitola.

1.1 Vymezení pojmů

V následující části se pokusím vymezit nejvýznamnější pojmy, tj. celoživotní učení, formální, neformální a informální vzdělávání, tak jak je chápou současné dokumenty a literatura.

1.1.1 Celoživotní učení

Koncept celoživotního učení se objevuje téměř v každém dokumentu týkající se vzdělávání, ale i zaměstnanosti či sociální problematiky. Co tento pojem tedy v současnosti znamená? „Celoživotní učení zahrnuje všechny možnosti učení (ať už v tradičních vzdělávacích institucích v rámci vzdělávacího systému či mimo něj), které jsou chápány jako jediný propojený celek, který dovoluje rozmanité a četné přechody mezi vzděláváním a zaměstnáním a který umožňuje získávat stejné kvalifikace a kompetence různými cestami a kdykoli během života“ (Strategie celoživotního učení ČR, 2007, str. 77). Domnívám se, že v této definici jsou

významné zejména dva momenty. Za prvé, všechny možnosti učení tvoří jediný propojený celek. Kvalifikace získaná ve vzdělávacích institucích a znalosti získané samostudiem nestojí vedle sebe, ale vzájemně se doplňují a podporují. Za druhé, kvalifikace a kompetence získané různými cestami jsou „stejné“, mají stejnou hodnotu. Jazyková znalost potvrzená maturitním vysvědčením nebo nějakým certifikátem má stejnou hodnotu jako, když je jí jedinec získá v rámci samostudia. Neexistuje jediná správná cesta pro získání kvalifikace a kompetencí. V ideálním případě je tedy pouze na jedinci, jakou vzdělávací cestu si zvolí, zda využije instituce formálního vzdělávání či nějaké formy neformálního vzdělávání či informálního učení. Skutečnost je však poněkud složitější.

Celoživotní učení lze členit na dvě základní etapy – na počáteční vzdělávání a na další vzdělávání. Počáteční vzdělávání zahrnuje základní, střední a terciární vzdělávání. Zjednodušeně se jedná o vzdělávání do získání kvalifikace a vstupu na trh práce. Další vzdělávání probíhá po dosažení této kvalifikace a „může být zaměřeno na různorodé spektrum vědomostí, dovedností a kompetencí důležitých pro uplatnění v pracovním, občanském i osobním životě“ (Strategie celoživotního učení ČR, 2007, str. 7). Systém celoživotního vzdělávání v České republice tedy zahrnuje široké spektrum vzdělávacích zařízení a nabídek pro děti, mládež i dospělé – předškolní zařízení, základní, střední a vyšší odborné školy, vysokoškolskou přípravu včetně postgraduálního studia (vysoké školy, univerzity), další vzdělávání, zvyšování kvalifikace a rekvalifikační přípravu (např. podnikové vzdělávání) či různé zájmové vzdělávací aktivity (Průcha, 1992, str. 7). Tato nabídka se po roce 1989 mění, a to jak v oblasti formálního vzdělávání (bakalářské studium, postgraduální studium, soukromé vysoké školy), tak zejména ve vzdělávání neformálním (např. manažerské vzdělávání, jazykové kurzy, vstup komerčních firem na trh).

Koncept celoživotního učení nahradil koncept celoživotního vzdělávání. Poukazuje se na to, že celoživotní učení je sice nepřetržitý proces, neznamená však nepřetržité studium. Zdůrazňuje se neustálá připravenost k učení, a tak i kompetence získané v rámci běžných životních situacích mají svůj význam. Pojem celoživotní učení předpokládá aktivní přístup jedince a jeho otevřenost vůči zkušenostem. Z tohoto pohledu byl pohled pojmu celoživotní vzdělávání příliš zužující, odkazoval totiž spíše na formální vzdělávací instituce.

Celoživotní učení je v současné době spíše nutností než možností. Každý pracovník se musí vyrovnávat s rozvojem informačních technologií, globalizací a z ní vyplývajícími nároky na jazykové dovednosti a dalšími nároky na pracovní pozice.

1.1.2 Formální vzdělávání

Koncept celoživotního učení předpokládá prostupnost v rámci tří druhů vzdělávání, a to vzdělávání formálního, neformálního a informálního. Formální vzdělávání je „vzdělávání, které je realizováno ve vzdělávacích institucích, zpravidla ve školách. Jeho funkce, cíle, obsahy, organizační formy a způsoby hodnocení jsou definovány a vymezeny právními předpisy. Zahrnuje získávání na sebe zpravidla navazujících stupňů vzdělávání (základního vzdělání, středního vzdělání, středního vzdělání s výučním listem, středního vzdělání s maturitní zkouškou, vyššího odborného vzdělání v konzervatoři, vyššího odborného vzdělání, vysokoškolského vzdělání), jejichž absolvování je potvrzováno příslušným osvědčením (vysvědčením, diplomem apod.)“ (Strategie celoživotního učení ČR, 2007, str. 77).

Ačkoliv se může zdát, že se formální vzdělávání překrývá se vzděláváním počátečním, není to tak. Formální vzdělávání je charakteristické tím, že „je organizováno profesionálními vzdělavateli,

existuje definované kurikulum a často vede ke kvalifikaci“ (Foley, 2004, str.4). OECD definuje formální vzdělávání právě tím, že je formálně ukončováno certifikátem (Uznávání výsledků neformálního a informálního učení, 2007, str. 73).

Do formálního vzdělávání tedy nespadá jen vzdělávání ve školách (základních, středních, vyšších odborných a vysokých), ale také vzdělávání „druhé šance“, díky kterému lze získat školské vzdělání dodatečně, jazykové vzdělávání, různé programy dalšího odborného vzdělávání a přípravy, které modifikují původní kvalifikaci, rekvalifikační kurzy či vzdělávání pro získání certifikátů a licencí nutných k provozování regulovaných povolání (Uznávání výsledků neformálního a informálního učení, 2007, str. 72-73).

1.1.3 Neformální vzdělávání a informální učení

Koncept celoživotního učení však nechápe formální vzdělávání jako jedinou možnost ke získání kvalifikace či kompetencí. V podstatě rovnocennou možností je i neformální vzdělávání, jež je možno definovat jako „vzdělávání, které je zaměřeno na získání vědomostí, dovedností a kompetencí, které mohou respondentovi zlepšit jeho společenské i pracovní uplatnění. (...) Nutnou podmínkou pro realizaci tohoto druhu vzdělávání je účast odborného lektora, učitele či proškoleného vedoucího. Nevede k získání stupně vzdělání“ (Strategie celoživotního učení ČR, 2007, str. 77).

Některé definice neformálního vzdělávání se zaměřují na odlišení od vzdělávání formálního, tj. jako vzdělání „ne-formální“, tím však zahrnují i informální učení. Příkladem je definice Palánova (1997, str. 75), který vymezuje neformální vzdělávání dospělých jako „veškeré vzdělávání dospělých, které nevede k ucelenému školskému vzdělání“. I OECD vymezuje neformální vzdělávání srovnáním se vzděláváním formálním,

rolišuje však neformální vzdělávání a informální učení. Neformální vzdělávání se tedy od formálního liší absencí certifikátů s celonárodní platností, informální učení pak tím, že zde chybí i vzdělávací program (Uznávání výsledků neformálního a informálního učení, 2007, str. 72). Foley (2004) neformální vzdělávání a informální učení rozlišuje takto: neformální vzdělávání je takový druh učení, který lidé využívají „když cítí potřebu nějakého druhu systematické výuky, ale jednorázové či nepravidelně“ (str. 4), informální učení „nastává, když se lidé pokoušejí vědomě učit ze své zkušenosti“ (str. 4).

Informální učení můžeme tedy chápat „jako proces získávání vědomostí, osvojování si dovedností a kompetencí z každodenních zkušeností a činností v práci, v rodině, ve volném čase. Zahrnuje také sebevzdělávání, kdy učící se nemá možnost ověřit si nabyté znalosti (např. televizní jazykové kurzy). Na rozdíl od formálního a neformálního vzdělávání je neorganizované, zpravidla nesystematické a institucionálně nekoordinované“ (Strategie celoživotního učení ČR, 2007, str. 77).

Co konkrétně se tedy můžeme pod neformálním vzděláváním a informálním učení představit? Do neformálního vzdělávání patří např. organizované volnočasové aktivity pro děti, mládež a dospělé, kurzy cizích jazyků, počítačové kurzy, ale také krátkodobá školení a přednášky. Je poskytováno v zařízeních zaměstnavatelů, soukromých vzdělávacích institucích, nestátních neziskových organizacích, ve školských zařízeních a dalších organizacích (Strategie celoživotního učení ČR, 2007, str. 77). Informální učení se týká obdobných oblastí, je však založeno na sebevzdělávání a zkušenostním učení (Uznávání výsledků neformálního a informálního učení, 2007, str.73).

1.1.4 Shrnutí

Pokusme se nyní shrnout základní znaky formálního, neformálního a informálního vzdělávání. Formální vzdělávání má právně definované kurikulum, probíhá ve vzdělávacích institucích a je zakončeno certifikátem. Neformální vzdělávání probíhá taktéž v institucích, je zde nutná přítomnost školitele, kurikulum existuje, i když podstatně volnější, vzdělávání však není zakončeno certifikátem. Informální učení je neinstitucionalizované, bez kurikula i bez certifikátu, založené na vědomém zkušenostním učení.

Koncept celoživotního učení zahrnuje všechny tyto možnosti učení a žádnou z těchto možností neupřednostňuje.

1.2 Politické a sociální souvislosti konceptu celoživotního učení

Myšlenka celoživotního vzdělávání není zcela nová. Již od dob Komenského se vždy vrací idea, že člověk by neměl setrvávat na místě a měl by neustále rozvíjet své znalosti a schopnosti.

V 60. a 70. letech 20. století se tato myšlenka znovu vrací. Za koncepcí celoživotního vzdělávání v této době stojí zejména sociální a kulturní cíle, tj. sociální a kulturní rozvoj společnosti prostřednictvím vzdělávání přístupného všem bez jakékoliv diskriminace. Dokumenty zdůrazňují podporu rovnosti vzdělávání, zvýšení celkové vzdělanosti a překonání neefektivnosti počátečního vzdělávání, a to zejména možností přecházet mezi vzděláváním a zaměstnáním. V této fázi není koncept celoživotního vzdělávání ještě příliš spjat s prací a zaměstnatelností.

To se mění v 90. letech 20. století. Myšlenka celoživotního (nyní již) učení se nově objevuje v kontextu rozvoje lidských zdrojů. Za konceptem stojí, spíše než sociální a kulturní, cíle ekonomické. Pozornost se soustředí na odborné vzdělávání a na uplatnění v pracovním životě. S tím klesá i podíl státu na dalším vzdělávání, odpovědnost se částečně přesouvá na

zaměstnavatele, obce, občanská sdružení a také na jedince samotné. Úlohou státu je pak zejména připravit legislativní podmínky pro naplnění myšlenek celoživotního učení, např. uznávání výsledků neformálního učení. Vzdělávací systém pak nadále nemají tvořit jen formální vzdělávací instituce, je vyžadována spolupráce mezi školami, zaměstnavateli a občanským sektorem, kladen je důraz na nabídnutí vzdělávání tzv. druhé šance. Za vzdělávání však nejsou zodpovědné jen instituce, ty pouze připravují podmínky a reagují na poptávku. Každý jedinec je za své učení zodpovědný, je třeba být neustále připraven učit se a rozvíjet se. Jen tak je možno v současném světě uspět. Kromě vzdělávání ve formálních institucích vzrůstá význam neformálního vzdělávání a informálního učení. To vše souvisí s rychlými proměnami technologií, se vzrůstajícími nároky na znalosti a dovednosti, které počáteční vzdělávání nedokáže zcela pokrýt (Strategie celoživotního učení ČR, 2007, str. 8-11).

Problematiku celoživotního učení řeší řada dokumentů Evropské unie. Celoevropskou diskusi o strategii k uskutečňování myšlenky celoživotního učení zahájilo Memorandum o celoživotním učení (říjen 2000). Celoživotní učení již nemá být nadále jedním z aspektů vzdělávání, ale musí se stát řídicím principem celého vzdělávacího procesu (Memorandum in Lifelong Learning, 2000, str. 3). Na tento dokument navazuje řada dalších – Making a European area of lifelong learning a reality (listopad 2001), který považuje za hlavní cíle celoživotního učení aktivní občanství, osobní rozvoj, sociální inkluze a zaměstnanost, či Rezoluce o celoživotním učení (červen 2002).

Memorandum celoživotního učení reflektují i české dokumenty. Závěrečná zpráva z konzultačního procesu k Memorandu celoživotního učení (2001) se zabývá problémy vztahující se k naplňování konceptu celoživotního učení. Jedním z nich je neexistence právního rámce, který by

řešil pravomoce hlavních aktérů (státu, obcí, veřejných institucí) v dalším vzdělávání či prostupnost mezi jednotlivými formami vzdělávání. Problematika celoživotního učení se objevuje i v dalších dokumentech, např. Národní program rozvoje vzdělávání – Bílá kniha (2001), Národní inovační program (2004) či Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy v České republice (2005, 2007). Komplexně se koncepcí celoživotního učení zabývá Strategie celoživotního učení ČR (2007). Tento dokument popisuje současný stav celoživotního učení a předkládá návrhy opatření pro oblast počátečního, terciárního a dalšího vzdělávání. Na tento dokument pak přímo navazuje Implementační plán Strategie celoživotního učení (2008), který dále upřesňuje opatření stanovené ve Strategii celoživotního učení.

V praxi má Česká republika na počátku třetího tisíciletí v oblasti celoživotního učení ještě co dohánět. Stále se nedaří naplnit myšlenky o zastupitelnosti učení v rámci formálního a neformálního vzdělávání. Oproti vyspělým státům je patrná nízká účast dospělých ve všech formách dalšího vzdělávání. V pozadí této situace stojí jak nezájem ze strany dospělých na dalším vzdělávání, tak problematické zajišťování kvality vzdělávacích programů i vzdělavatelů. Ženy se méně účastní neformálního vzdělávání, což poukazuje na to, že je pro ně obtížné sladit rodinu a své pracovní a vzdělávací aktivity. Informálního učení se účastní podobně často jako muži, ale i tuto formu dalšího vzdělávání využívá v České republice méně lidí než v zemích Evropské unie. Ačkoliv je myšlenka celoživotního učení založena na široké účasti sociálních partnerů na vzdělávání, je zapojení těchto partnerů stále nedostatečné (Strategie celoživotního učení ČR, 2007, str. 43).

Mezi silné stránky České republiky naopak patří dobrá úroveň počátečního vzdělávání. Většina obyvatel dosahuje středního vzdělání,

existuje široká nabídka oborů v terciárním vzdělávání. Přesto máme stále nízký podíl populace s vysokoškolským vzděláním. Možnosti rozvoje však kromě formálního vzdělávání nabízí i tradičně silné a rozmanité zastoupení poskytovatelů zájmového vzdělávání, kterého u nás využívají účastníci v širokém věkovém pásmu (Strategie celoživotního učení ČR, 2007, str. 43).

Koncepce celoživotního učení zdůrazňuje určitou zastupitelnost formálního a neformálního vzdělávání. Tomu by měl napomoci i zákon č. 179/2006 o uznávání výsledků dalšího vzdělávání. Ten umožňuje získat osvědčení o uznání tzv. dílčí kvalifikace, tj. takových dovedností, které umožňují uplatnění na trhu práce, i na základě neformálního vzdělávání a informálního učení. Tyto dílčí kvalifikace je poté možno skládat do kvalifikace úplné a získat tak stupeň vzdělání (Uznávání výsledků neformálního a informálního učení, 2007). Na základě tohoto zákona je vyvíjen systém Národní soustavy kvalifikací, navazující na Národní soustavu povolání. V rámci systému se vytváří registr uznávaných kvalifikací, které se ověřují u autorizovaných osob formou zkoušky. V první etapě, která probíhala v letech 2005-2008 bylo připraveno 340 dílčích kvalifikací v oblasti řemesel a služeb a bylo vytvořeno 19 sektorových rad, které se vyjadřují ke kvalifikačním potřebám směrem k odpovědným zástupcům státu (Implementační plán Strategie celoživotního učení, 2008, str. 80). V květnu 2009 začala druhá etapa tohoto projektu, která by měla Národní soustavu kvalifikací rozšířit o další dílčí kvalifikace na úrovni maturity a vyššího odborného vzdělávání. Rozdíly mezi formálním a neformálním vzděláváním se tak alespoň ve svých výsledcích postupně stírají.

1.3 Celoživotní učení a zájmové vzdělávání dětí a mládeže

Jak již bylo výše uvedeno, mezi tradičně silné stránky celoživotního učení v České republice patří široká nabídka zájmového vzdělávání, kterého využívají lidé v různých věkových kategoriích. Není proto divu, že je tato oblast považována za jednu z významných oblastí pro možnosti dalšího rozvoje populace (Strategie celoživotního učení ČR, 2007, str. 43).

Specifickou cílovou skupinu zájmového vzdělávání tvoří děti a mládež. Zájmové vzdělávání pro tuto skupinu nabízí široké spektrum institucí – školy a školská zařízení (např. školní kluby, školní družiny, střediska volného času), nestátní neziskové organizace (např. turistické oddíly, sportovní a taneční kluby) i řada komerčních poskytovatelů (např. jazykové školy). Taková nabídka předpokládá velké množství školitelů – pedagogů volného času, oddílových vedoucích, trenérů či lektorů. Tuto úlohu plní v České republice profesionálové i dobrovolníci.

Školský zákon definuje zájmové vzdělávání dětí a mládeže tak, že „poskytuje účastníkům naplnění volného času zájmovou činností se zaměřením na různé oblasti“ (Zákon č. 317/2008 Sb., § 111). Zájmové vzdělávání je tedy vzděláváním mimoškolním, mimo hlavní vzdělávací proud. Jedinci se účastní zájmového vzdělávání dobrovolně a podle svého výběru. Podle zákona se odehrává ve školských zařízeních pro zájmové vzdělávání (střediska volného času, školní klub, školní družina), tuto činnost ale zajišťují i nestátní neziskové organizace. To klade zvýšené nároky na spolupráci mezi školami, školskými zařízeními a neziskovými organizacemi. Podpora této spolupráce i zájmového vzdělávání jako takového i jednou z priorit vztahující se k rozvoji celoživotního učení (Implementační plán Strategie celoživotního učení, 2008). Problematiku zájmového vzdělávání dále upravuje vyhláška č. 74/2005 Sb. o zájmovém vzdělávání. Ta popisuje různé formy zájmového vzdělávání – příležitostné

rekreační aktivity, pravidelnou zájmovou činnost, táborové pobyty, osvětovou činnost, individuální programy či otevřená nabídka spontánních činností.

V zájmu kvalitní nabídky zájmového vzdělávání pro děti a mládež je nutná odborná příprava těch, kteří toto vzdělávání uskutečňují. Všichni tito školitelé tak tvoří specifickou cílovou skupinu dalšího vzdělávání. Význam odborné přípravy zdůrazňuje i Koncepce dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků školských zařízení pro zájmové vzdělávání (2002). Vzdělávání této cílové skupiny probíhá v zásadě dvěma cestami – v rámci formálního vzdělávání jako vysokoškolské studium pedagogiky volného času a podobných oborů a v rámci vzdělávání neformálního a informálního učení jako odborná příprava vedoucích – dobrovolníků. Naplňuje se tak idea celoživotního učení, která zdůrazňuje získávání obdobných kompetencí prostřednictvím různých vzdělávacích cest.

1.4 Shrnutí

Koncept celoživotního učení přináší do problematiky vzdělávání určitý relativismus. Formální a neformální vzdělávání se stávají alternativními cestami k získání stejné kvalifikace/stejných kompetencí. Kromě výjimek stanovených zákony (např. regulovaná povolání) by mělo být jen na jedinci, jakou cestu si zvolí.

Jak je idea celoživotního učení naplňována v praxi? Jde skutečně dojít různými cestami k témuž? Nebo existují ještě nějaké významné rozdíly ve formálním a neformálním vzdělávání, ať už v jejich průběhu či výstupech?

Tato práce se pokusí srovnat přípravu vedoucích v dětských organizacích a vysokoškolskou přípravu pedagogů volného času. Přípravu vedoucích lze charakterizovat jako vzdělávání neformální, příprava pedagogů volného času pak probíhá na vysokých školách jako formální vzdělávání.

2 Příprava vedoucích v dětských organizacích

Vedoucí v dětských organizacích se nejčastěji rekrutují z řad dobrovolníků pracujících s dětmi a mládeží ve svém volném čase. Jedná se o lidi s různými kvalifikacemi, ne nutně pedagogického zaměření. Práce s dětmi klade na kompetence těchto vedoucích nároky, jež nemohou naplnit v rámci své formálně získané kvalifikace. Musejí se proto na svou roli připravovat v rámci neformálního vzdělávání.

2.1 Legislativní rámec přípravy vedoucích

Jaké jsou zákonné požadavky na kvalifikaci vedoucích pracujících s dětmi? Jediná právní norma, která se tuto oblast upravuje je zákon č. 258/2000 Sb. o ochraně veřejného zdraví. Ten praví, že „fyzické osoby činné při škole v přírodě nebo zotavovací akci jako dozor nebo zdravotník musejí být k této činnosti zdravotně způsobilé“ (Zákon č. 258/2000 Sb., §10, odst. 1). Tato zdravotní způsobilost se prokazuje posudkem, který vydává ošetřující lékař. Toto tzv. lékařské potvrzení o schopnosti práce s dětmi se však dle tohoto zákona týká pouze osob, které se účastní zotavovací akce, tj. akce delší čtyř dnů, na které je třicet a více dětí. To znamená, že vedoucí, kteří pracují s dětmi celoročně, případně s nimi jezdí na víkendové akce či tábory pro méně než třicet dětí, nemusí svou způsobilost nijak prokazovat. Přesto řada organizací pracujících s dětmi a mládeží požaduje po svých vedoucích toto lékařské potvrzení a také výpis z rejstříku trestů.

Současná legislativa tedy tuto problematiku příliš neupravuje. Situaci by měl do budoucna změnit připravovaný tzv. zákon o mládeži, ve kterém by měly být zakotveny podmínky odborné přípravy vedoucích, tzv. „řidičák na dítě“. Vzhledem k tomu, že schválení zákona je zatím v nedohlednu, vydalo MŠMT Koncepti dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků

školských zařízení pro zájmové vzdělávání, která zahrnuje i problematiku odborné přípravy vedoucích (kapitola II. Odborná příprava pracovníků s dětmi a mládeží v oblasti volného času), a Příkaz ministryně školství, mládeže a tělovýchovy č. 6/2003 k ověřování odborné přípravy pracovníků s dětmi a mládeží v oblasti volného času, který na tuto koncepci navazuje. Tyto dokumenty prozatím řeší odbornou přípravu vedoucích, dodržování koncepce je však závazné jen pro organizace, které žádají o dotace ze státního rozpočtu. Předpokládá se, že by se odborná příprava vedoucích v této podobě měla objevit i ve výše zmiňovaném zákoně.

Jaké jsou tedy představy MŠMT o přípravě a předpokladech vedoucích? Vedoucím by měla být osoba starší 18 let s ukončeným středoškolským vzděláním. Odborná příprava by se měla týkat těch, kteří vykonávají přímou práci s dětmi a mládeží, a to buď v rámci pravidelné činnosti nebo jednorázově (na akcích delší čtyř dnů, tj. dle zákona o ochraně veřejného zdraví na zotavovacích akcích). Příprava by měla proběhnout v časové dotaci 40 hodin a měla by zahrnovat následující oblasti: základy pedagogiky volného času, základy pedagogiky a psychologie při vedení skupiny dětí a mládeže, základní bezpečnostní předpisy vztahující se k vykonávané funkci, právní minimum, bezpečnost při práci, základy první pomoci, prevenci negativních jevů a další oblasti, které vzdělavatel považuje za významné. Po absolvování kurzu získá vedoucí na základě kvalifikačního pohovoru osvědčení o absolvování odborné přípravy. Organizovat odbornou přípravu vedoucích mohou organizace MŠMT (tj. Národní institut dětí a mládeže), akreditovaná školská zařízení pro zájmové vzdělávání a akreditované nestátní neziskové organizace (Koncepce dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků školských zařízení pro zájmové vzdělávání, 2002). Dle Příkazu ministryně

školsví, mládeže a tělovýchovy č. 6/2003 mohou akreditaci získat pouze nestátní neziskové organizace s celostátní působností (např. Junák, Pionýr).

Organizace, které získají dotace ze státního rozpočtu od MŠMT na tábory, musí navíc splňovat kvalifikační předpoklad u hlavních vedoucích těchto táborů. To znamená, že organizace, které chtějí získat finance od MŠMT, musí zajistit, aby jejich hlavní vedoucí absolvovali školení hlavních vedoucích dětských táborů (Programy státní podpory práce s dětmi a mládeží pro nestátní neziskové organizace na léta 2007 až 2010, 2008). Organizace, které dotace nezískají nebo o ně nežadají, tento kvalifikační předpoklad u svých hlavních vedoucích splňovat nemusí.

Z výše uvedeného vyplývá, že kvalifikace vedoucích pracujících s dětmi legislativně není ošetřena prakticky vůbec. Organizace, pokud nežadají o dotace ze státního rozpočtu, nic nenutí své vedoucí vzdělávat (a i se státními dotacemi je tato povinnost spíše sporadická). Přesto se vedoucí vzdělávali a vzdělávají. Je evidentní, že řada z nich pociťuje potřebu vzdělávat se. Vždyť i myšlenka „řidičáku na dítě“ vznikla právě mezi vedoucími v dětských organizacích (Koncepce dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků školských zařízení pro zájmové vzdělávání, 2002). Pokusme se nyní shrnout, jak vypadá vzdělávací nabídka pro vedoucí dětských organizací.

2.2 Vzdělávací nabídka

Ve vzdělávání vedoucích i přes určitou snahu ministerstva školství neexistuje jednotný ucelený systém vzdělávání a přípravy. Vedoucí navíc nemají žádnou právní povinnost rozšiřovat si svou kvalifikaci. Vzdělávací nabídka je přesto poměrně široká.

2.2.1 Systém vzdělávání v organizacích

Řada organizací si své vzdělávání organizuje sama. Toto vzdělávání se liší obsahem, formou i užívanými metodami. Je tedy velmi obtížné popsat přípravu vedoucích, která by platila pro všechny.

Je pravděpodobné, že některé organizace se omezují pouze na základní proškolení svých vedoucích v oblasti bezpečnostních předpisů. Řada organizací však má svůj propracovaný systém vzdělávání, některé s celostátní působností pak organizují i kurzy s akreditací v souladu s koncepcí MŠMT. Příkladem je Junák (seznámení s jeho systémem vzdělávání – viz kapitolu 2.5). Pokusme se tedy alespoň krátce charakterizovat podobu přípravy vedoucích v organizacích s důrazem na to, co mají různé organizace společné.

Vzdělávání vedoucích je často vícestupňové, začíná již u členů organizace od 15 let, ze kterých se vedoucí později rekrutují. Prvním stupněm tedy bývá přípravný stupeň pro členy ve věku 15-18 let, který neopravňuje ještě k samostatnému vedení dětí. Obsahem bývají základní bezpečnostní předpisy, základy metodiky a základy první pomoci. Další stupeň je již určen vedoucím od 18 let, opravňuje k samostatnému vedení dětí, obsah vzdělávání bývá rozsáhlejší, nejčastěji v rozsahu, který doporučuje koncepce. Některé organizace mívají i vyšší stupně vzdělávání, které připravují pro funkci hlavního vedoucího.

2.2.2 Kurzy v NIDM a jeho regionálních koordinátorů

Spojovacím článkem v odborné přípravě vedoucích z různých organizací by měl plnit Národní institut dětí a mládeže (dále jen NIDM), který by v budoucnu měl tuto přípravu zastřešovat. Mezi jeho úkoly mj. patří poskytování metodické a koncepční činnosti v oblasti výchovy dětí a mládeže ve volném čase, realizace další vzdělávání pedagogických pracovníků v oblasti zájmového vzdělávání i odborná příprava pracovníků

s dětmi a mládeží ve volném čase (Neformální vzdělávání. Nabídka vzdělávacích akcí, 2009).

V rámci odborné přípravy nabízí NIDM tři druhy vzdělávacích programů: (1) tzv. základní vzdělávací program, který poskytuje znalosti z oblasti pedagogiky, psychologie dětí a dorostu, legislativy, apod.; (2) kurzy v tzv. nadstavbových specializačních oblastech a (3) kurzy pro hlavní vedoucí táborů (viz další kapitolu).

Jak bylo popsáno výše, v rámci koncepce MŠMT by stěžejní část odborné přípravy oddílových vedoucích měla probíhat právě v rámci tzv. základního vzdělávacího programu v rozsahu 40 hodin. Přesto v současné době NIDM kurz v tomto rozsahu nenabízí. V rámci jeho nabídky pro školní rok 2008/09 nalezneme pouze kurz v rozsahu 20 hodin.

V praxi tedy vedoucí oddílů mají možnost vybírat si z jednotlivých kurzů spíše než účastnit se komplexního vzdělávacího programu. Nabídka akreditovaných kurzů NIDM má poměrně široký záběr (viz přílohu A), nejsou však určeny primárně vedoucím oddílů, ale také pedagogům volného času či zaměstnancům školských zařízení. Tyto kurzy tedy často vychází spíše z reality školy či středisek volného času než dětských oddílů. Na druhou stranu, nabídka je na tolik široká, že zde nalezneme řadu kurzů vhodných právě pro vedoucí dětských organizací.

Pokusila jsem se akreditované kurzy NIDM rozdělit do několika základních oblastí:

- kurzy zaměřené na „měkké“ dovednosti účastníků kurzů (např. komunikace, týmová spolupráce, kreativita, psychohygiena);
- kurzy zaměřené na základy pedagogiky, psychologie a pedagogiky volného času;
- kurzy zaměřené na problematiku her a přípravu programu;

- kurzy zaměřené na řízení organizace (např. manažerské dovednosti, fundraising);
- kurzy seznamující se současnou legislativou;
- kurzy pro instruktory speciálních činností (např. lyžování, vodní turistika, cykloturistika);
- kurzy určené primárně pedagogům volného času;
- jiné kurzy (např. zdravotních zotavovacích akcí).

Tyto kurzy probíhají formou přednášek, seminářů a workshopů. Srovnáme-li náplň kurzů s klíčovými oblastmi odborné přípravy oddílových vedoucích, které stanovuje koncepce MŠMT (viz kapitolu o legislativě), je patrné, že se kurzy NIDM tyto oblasti pokrývají. Organizace, které nemají vlastní vzdělávací systém, mají šanci pokrýt vzdělávací potřeby svých vedoucích z nabídky kurzů NIDM. Výše uvedené kurzy organizuje NIDM přímo nebo prostřednictvím deseti tzv. regionálních koordinátorů (nejčastěji DDM).

2.2.3 Kurzy hlavních vedoucích

Školení hlavních vedoucích patří mezi kurzy akreditované MŠMT. Absolvování kurzu je povinné pro hlavní vedoucí táborů, na které přispívá MŠMT. Zúčastnit se ho však mohou i další zájemci. Kurzy organizují organizace přímo řízené MŠMT (tj. NIDM) a dalších 36 organizací, kterým MŠMT udělila akreditaci (Organizace oprávněné pro školení hlavních vedoucích dětských táborů a organizace, které mají osvědčení k pořádání kurzů pro pracovníky s dětmi a mládeží ve volném čase, 2008). Seznam akreditovaných organizací MŠMT průběžně aktualizuje a zveřejňuje ho na svých webových stránkách. Výběr organizace, kde se zájemce může kurzu zúčastnit, není nijak omezen.

Podobu kurzu upravují podmínky stanovené MŠMT (Podmínky pro udělování oprávnění k odborné přípravě hlavních vedoucích dětských

táborů a uznání kvalifikace "hlavní vedoucí dětských táborů", 2004). Tyto podmínky stanovují určitý rámec, který musí dodržovat všichni vzdělavatelé, je zde však ponechána určitá volnost – organizátor může obsah kurzu rozšířit podle potřeb organizace či účastníků. Tato změna musí být součástí žádosti o akreditaci.

Dle podmínek MŠMT je rozsah kurzu stanoven na minimálně 18 hodin výuky, kurz bývá nejčastěji realizován v rámci jednoho výcviku. Rozsah kurzu může být zkrácen pro účastníky s pedagogickým vzděláním, absolventům FTVS, trenérům a hlavním vedoucím s praxí delší pěti let. Obsah kurzu zahrnuje následující oblasti: práva a povinnosti provozovatele a organizátora tábora, základní právní předpisy, základní nástin pedagogicko - psychologických znalostí při práci s dětmi a mládeží, programová příprava tábora, organizační příprava tábora, hospodaření tábora a základní pravidla bezpečnosti a ochrany zdraví při práci s dětmi a mládeží (podrobnější obsah kurzu je uveden v Příloze B).

Domnívám se, že kurz poměrně dobře pokrývá oblast právních předpisů týkající se táborů a může být nápomocen vedoucím, kteří již nějakou praxi mají. Rozsah však jistě nedovoluje získat hlubší znalosti a začátečníky být hlavním vedoucím nenaučí.

2.2.4 Kurzy Českého červeného kříže

Kurzy Českého červeného kříže (dále ČČK) sice nejsou určeny primárně vedoucím, přesto mají v přípravě vedoucích své pevné místo. Základy první pomoci jsou jednou z významných oblastí ve vzdělávání vedoucích, objevují se i v koncepci MŠMT.

ČČK nabízí dva kurzy relevantní pro přípravu vedoucích. Jedná se o základní normu zdravotních znalostí (ZNZZ) a kurz zdravotníka zotavovacích akcí (ZZA). Kurz základní normy zdravotnických znalostí je realizován v rozsahu 12 hodin, obsah je zaměřen na ošetřování krvácení,

bezvědomí, závažných poraněních (popáleninách, zlomeninách) a při autonehodách. Kurz by měl poskytnout účastníkům návod při těžkých poraněních. Jeho absolvování neopravňuje k výkonu zdravotníka na táboře.

Kurz zdravotníka zotavovacích akcí realizuje ČČK v rozsahu 40 hodin a jeho absolventi mohou podle zákona č. 258/2000 Sb. vykonávat funkci zdravotníka. Podobu kurzu ZZA a další náležitosti týkající se zdravotníků upravují vyhláška č. 185/1990 Sb., § 5, odst. 2, písm. c) a vyhláška č. 445/1991 Sb., § 5, odst. 2, písm. d). Kurz je akreditován MŠMT. V rámci kurzu ČČK vyučuje tato témata: znalosti o Červeném kříži, ČSČK a ČČK, základy složení a funkce lidského těla, první pomoc, péče o nemocné, základy zdravotnické dokumentace, práva a povinnosti ZZA, hygiena a epidemiologie a základy záchrany tonoucího a transport raněných (více o obsahu kurz ČČK viz Přílohu C). Kurz zahrnuje teoretickou výuku i praktický nácvik.

Kromě ČČK pořádají akreditované kurzy zdravotníka zotavovacích akcí i jiné organizace (např. Junák, NIDM).

2.2.5 Celostátní vzájemná výměna zkušeností

Významnou součástí neformálního vzdělávání vedoucích jsou i jejich setkávání, tzv. Celostátní vzájemné výměny zkušeností (CVVZ). Tato akce se koná jednou ročně během prodlouženého víkendu a je určena všem, kteří se ve své činnosti věnují dětem a mládeži a mají potřebu vyměňovat si zkušenosti s kolegy z jiných organizací.

První CVVZ se konala v roce 1992 v Brně, od té doby se konala každoročně v různých městech. Obsah je velmi různorodý, v současnosti je program organizován v několika tématických řadách (pro rok 2008 např. pedagogika/psychologie, táborová činnost a zdravotní věda, sport a hry, spolupráce a řízení). Kromě klasických přednášek či seminářů se na CVVZ objevují i další metody, častá jsou diskusní fóra či workshopy. Lektori

nejsou většinou profesionálové, rekrutují se z řad účastníků. Za účast na této akci nejsou žádné certifikáty či osvědčení. Přesto se CVVZ v např. roce 2007 zúčastnilo kolem 1.000 účastníků (Celostátní vzájemná výměna zkušeností, 2008).

V rámci některých krajů (např. kraj Vysočina) se konají i Regionální výměny zkušeností.

2.3 Požadavky na kompetence vedoucího dětské organizace

Představili jsme si nároky, které klade na vedoucí legislativa, i vzdělávací nabídku, kterou mohou vedoucí využívat. Jaké nároky však klade na vedoucí praxe? Co je očekáváno od vedoucích, co mají zvládnout? Jinými slovy, jaké požadavky jsou kladeny na vedoucího dětské organizace?

2.3.1 Klíčové kompetence

Předtím, než se budeme blíže zabývat kompetencemi vedoucích, pokusme se nejprve trochu objasnit pojem kompetence. Pojem kompetence začíná nahrazovat pojem kvalifikace. Jinými slovy, důraz se spíše klade na to, co člověk umí (kompetence), než na to, jaké má vzdělání a kurzy (kvalifikace).

Kompetence jsou širší pojem než kvalifikace. Získávání kompetencí se „neomezuje jen na znalosti, schopnosti pochopení a dovednosti, ale i na vnitřní připravenost a ochotu naučené použít. Kompetence tedy zahrnují i motivační stránku osobnosti, vztah k práci ke kolektivům, sebedůvěru atd., tedy vlastnosti, které se týkají samotného jádra osobnosti“ (Beneš, 2003, str. 151). Zjednodušeně lze říci, že kompetence zahrnují schopnosti i ochotu tyto schopnosti použít.

Beneš (2003, str. 151-152) dělí kompetence na:

- 1) Odborné kompetence se vztahují na obsahy, předměty a prostředky práce. Jedná se o kompetence získané při vzdělávání, v praxi, jazykové kompetence apod.
- 2) Metodické kompetence zahrnují např. kompetence schopnost vyhledávat a zpracovat informace, řešení problémů, vedení projektů či obecné techniky jako time-management.

- 3) Sociální (nebo také týmové) kompetence se projevují v sociálních interakcích, komunikaci, konfliktech či kooperaci.
- 4) Sebekompetence (reflexivní kompetence) zahrnují mj. kompetence jako dokázat vyhodnotit svoje jednání či učit se.

Siegrist a Belz zavádí pojem klíčové kompetence jakožto „obecnější schopnosti člověka překračující hranice profese a hrající důležitou úlohu pro jeho uplatnění na trhu práce“ (Mužík, 1998, str. 48). „Klíčové kompetence mají delší životnost než odborné kvalifikace“ (Veteška, 2004, str. 45), nejsou závislé na konkrétním pracovním místě. Siegrist a Belz rozlišují tři základní oblasti klíčových kompetencí, a to (1) kompetence směřující k vlastní osobě, (2) kompetence k řešení problémů a (3) kompetence k jiným osobám (Mužík, 1998, str. 48-49).

2.3.2 Požadavky na kompetence vedoucích

Klíčovými kompetencemi vedoucích se zabývá Evropské portfolio pro vedoucí a pracovníky s mládeží, které bylo vytvořeno během symposia „Participace ve všech svých formách“ v roce 2007. Portfolio stanovuje pět klíčových kompetencí, výzev:

- 1) Být posilou mladým lidem – tato výzva zahrnuje kompetence jako např. rozumí a umí pracovat se skupinou a její dynamikou, dokáže motivovat a zaujmout mladé lidi, je otevřený novým nápadům, pracuje demokratickým způsobem podporující aktivní účast a dokáže pracovat se svými slabými stránkami.
- 2) Pomáhat rozvíjet sebevzdělání mladých lidí – vedoucí by měl zvládnout rozlišovat různé vzdělávací potřeby svých svěřenců, používat vhodné didaktické metody, dokázat dát zpětnou vazbu či vědět, kam odkázat mladé lidi, pokud nezná odpověď.
- 3) Doprovázet mladé lidi při sebevzdělání v multikulturní oblasti – tato klíčová kompetence zahrnuje kompetence jako znalost

hodnot vlastní kultury, schopnost vysvětlit principy interkulturního vzdělávání mladým lidem, ovládnutí jednoho cizího jazyka či zájem o situaci mladých lidí jinde v Evropě a ve světě.

- 4) Podílet se na rozvoji svého sdružení – podle portfolia rozvoji svému sdružení napomáhá ten, který ovládá project management, dokáže hrát různé týmové role, motivuje ostatní k aktivitě, rozvíjí spolupráci s dalšími organizacemi atd.
- 5) Zpětně zhodnotit vlastní práci – tato kompetence zahrnuje zájem o názory mladých lidí, schopnost nalézt informace a používat je, použití adekvátních vyhodnocovacích metod, zvládnutí psaní zpráv a prezentací či vědět, jak postupovat při zlepšování vlastní práce (Fajfr, 2007, str. 28).

Evropské portfolio není jediné, které řeší problematiku kompetencí vedoucích. Junák se snaží kompetence začlenit do vůdcovské zkoušky (viz kapitolu o vzdělávání v Junáku) v rámci tzv. Experimentu 2007. Autoři definují čtyři základní skupiny kompetencí vedoucího:

- 1) Osobnostní předpoklady zahrnují mít vizi svého osobního rozvoje, ochotu přijímat zpětnou vazbu, přátelské chování, umět si hrát či mít vědomí odpovědnosti.
- 2) Organizační kompetence zahrnují respekt k zákonům, umět správně rozdělit práci, znalost práce s osobními údaji či schopnost přecházet konfliktům.
- 3) Komunikační a manažerské kompetence zahrnují dlouhodobé budování autority, schopnost udržet si přiměřenou kázeň, schopnost podporovat soudržnost skupiny, dokázat si nalézt vhodné spolupracovníky či vyvarovat se chyb při komunikaci.

4) Pedagogické kompetence zahrnuje dokázat naučit své svěřence práce s informacemi, vědět, co je chce naučit, umět si to rozmyslet a uspořádat, umět vysvětlit či dokázat identifikovat problémy dítěte i způsob jeho řešení (Fajfr, 2007, str. 29).

Obě tyto koncepce rozhodně nejsou vyčerpávajícím nebo nejpřesnějším výčtem kompetencí vedoucího. V obou případech autoři přiznávají, že se jedná o otevřené koncepty, které je třeba v budoucnu doplňovat. Domnívám se, že např. evropské portfolio příliš zdůrazňuje multikulturální vzdělávání na úkor jiných významných kompetencí (aniž by chtěla zpochybňovat význam multikulturálního vzdělávání). Přesto však považuji tyto dokumenty za významné, protože se jedná o první pokusy tuto problematiku zpracovat.

Pokusím se nyní shrnout kompetence, které by podle mého názoru měl zvládnout každý vedoucí. Využiji při tom klasifikaci kompetencí podle Beneše (viz výše).

1) Odborné kompetence zahrnují znalosti a dovednosti, které by měl vedoucí ovládnout. Vedoucí by měl:

- znát a umět aplikovat základní legislativní normy,
- znát a umět aplikovat pravidla bezpečnosti,
- znát a umět aplikovat pravidla první pomoci,
- znát velké množství her a činností a dokázat vybrat správnou hru/činnost pro danou skupinu svěřených dětí,
- znát specifické oblasti, které předává dětem (např. turistické dovednosti, znalost přírody, ochrana přírody atd. – dle zaměření organizace),
- znát a umět aplikovat základní poznatky vývojové, sociální a pedagogické psychologie, pedagogiky a pedagogiky volného času,

- zvládat práci na PC a dokázat tuto znalost využít při práci s dětmi (např. příprava prezentací, informačních materiálů),
- zná a dokáže aplikovat základní poznatky ohledně hospodaření akcí.

2) Metodické kompetence zahrnují kompetence, které se vztahují k metodickému vedení přímé práce s dětmi i kompetence vztahující se k řízení organizace. Vedoucí by měl:

- dokázat naplánovat celoroční činnosti i vytvořit plán jednotlivých akcí,
- dokázat připravit a zorganizovat program i průběh akce,
- znát a umět aplikovat didaktické principy, dokázat naučit děti připravená témata,
- dokázat přizpůsobit program dětem se specifickými potřebami,
- dokázat řešit problémy,
- dokázat řídit projekt podle zaměření organizace,
- zvládnout (alespoň povrchně) problematiku fundraisingu, dokáže připravit podklady pro napsání projektů,
- ovládat time-management, dokáže sloučit svou práci ve sdružení s osobním a pracovním životem.

3) Sociální kompetence se podobně jako metodické kompetence projevují v přímé práci s dětmi i v podílu na řízení organizace. Vedoucí dětské organizace by měl:

- znát a využívat skupinovou dynamiku,
- předcházet konfliktům a řešit je, pokud nastanou, v dětské skupině i v týmu spolupracovníků,
- předcházet šikaně a jiným sociálně-patologickým jevům,
- dokázat motivovat děti k činnostem i k učení,
- dokázat poznat potřeby dětí, vcítit se, mít schopnost empatie,

- dokázat dětem vysvětlit pravidla her i různá témata při učení,
- dokázat dát zpětnou vazbu, efektivně chválit i kárat, dokázat nalézt a pracovat se silnými i slabými stránkami svých svěřenců
- podporovat kooperaci mezi dětmi,
- zvládnout prezentovat různá témata svým svěřencům, spolupracovníkům, rodičům, donátorům apod.,
- zvládat práci v týmu, dokázat plnit různé týmové role, efektivně komunikovat,
- dokázat řídit dětskou skupinu i tým spolupracovníků,
- dokázat facilitovat učení svých nástupců.

4) Sebekompetence zahrnují různé osobnostní předpoklady vedoucích. Vedoucí by měl:

- být přátelský, mít respekt k dětem i ke svým spolupracovníkům,
- mít a rozvíjet svou autoritu, být si jí vědom a dokázat jí efektivně využívat,
- být odpovědný, být si vědom své odpovědnosti za své svěřence i za práci, kterou odvádí,
- umět si hrát, mít smysl pro humor, nebrat se příliš vážně,
- zvládat práci ve stresu,
- dokázat vyhodnotit svoje jednání, zvládnout přijmout zpětnou vazbu od okolí, dokázat přijmout kritiku,
- pracovat na svém seberozvoji, umět se učit ze svých chyb i úspěchů.

Je pochopitelné, že se do určité míry jedná o ideál, kterého dokáže málokdo dosáhnout. Ale ochota na sobě pracovat, uvědomovat si své chyby by měla být vlastností každého dobrého vedoucího. Vždyť vedoucí se často stává vzorem dětí, které vede, a snaha být lepší by měla být tím nejdůležitějším, co je naučí.

2.4 Vybrané didaktické aspekty odborné přípravy vedoucích

Odborná příprava vedoucích dětských organizací v současné době spadá zejména do vzdělávání neformálního. Ačkoliv řada kurzů (zejména organizovaných NIDM) je zakončena určitým certifikátem, jejich využitelnost je poměrně omezená. Významný vliv má pro přípravu vedoucích také informální učení.

Jak bylo uvedeno výše, existuje snaha MŠMT i dětských organizací odbornou přípravu vedoucích zformalizovat. Tato snaha zatím vyústila v koncepci MŠMT, která však není právně závazná.

2.4.1 Obsah odborné přípravy vedoucích

Základní obsah odborné přípravy vedoucích dětských organizací je v podstatě definován koncepcí MŠMT (viz kapitolu o legislativě). Obsah odborné přípravy, který pokrývá současná vzdělávací nabídka, popisuje Tabulka 1.

Tabulka 1: Obsah vzdělávacích aktivit v rámci odborné přípravy vedoucích

Obsah vzdělávání	Zajišťováno				
	Vzdělávání v organizacích	NIDM	Kurzy HVLT	Kurzy ZNZL, ZZA (tl. ČČK)	CVVZ
Základy pedagogiky volného času	X	X			X
Příprava programu, hry a jiné volnočasové aktivity	X	X	X		X
Základy pedagogiky a psychologie	X	X	X		X
Bezpečnostní předpisy	X		X		X
Právní minimum	X	X	X		X
Základy první pomoci	X			X	X
Prevence negativních jevů		X			X
Řízení organizace		X			X
Organizace akcí, táborů	X	X	X		X
Charakteristiky dané organizace	X				

Nelze samozřejmě tvrdit, že každý vedoucí v dětských organizacích prošel vzděláním ve všech těchto oblastech. Mezi jednotlivými organizacemi existují velké rozdíly jak v rozsahu, tak v konkrétní náplni vzdělávání. Důraz v odborné přípravě vedoucích je kladen na praktické využití znalostí a dovedností. Jedná se zejména o:

- bezpečnostní pravidla při práci s dětmi,
- základy první pomoci,
- znalosti a dovednosti využitelné při přípravě programu (organizace her, ovládání konkrétních činností, na které je organizace zaměřena – např. práce s mapou, uzlování atd., znalost širokého repertoáru her),
- znalosti a dovednosti nutné pro vedení dětského kolektivu (dynamika dětské skupiny, specifika dětí z hlediska věku a pohlaví, ale také schopnost prezentace, řešení konfliktů, motivace dětí).

V případě hlavních vedoucích se důraz přesouvá na zvládnutí legislativních náležitostí a organizačních náležitostí táborů (dokumentace, hospodaření atd.). Vzdělávání vedoucích se v této oblasti tedy rozšiřuje o manažerské dovednosti.

Poměrně častou součástí vzdělávání v organizacích jsou znalosti a dovednosti specifické pro danou organizaci, např. informace o historii organizace, její tradice či organizační struktura.

2.4.2 Formy a metody odborné přípravy vedoucích

Odborná příprava vedoucích nemá v současné době jednotnou podobu, tudíž ani jedinou formu vzdělávání vedoucích. Můžeme vysledovat tři formy vzdělávání – prezenční formu, kombinovanou formu a formu sebevzdělávání. Prezenční forma je méně častá než forma kombinovaná, většina kurzů je doplněna o samostudium. Stejně tak koncepce MŠMT (Koncepce dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků školských zařízení pro zájmové vzdělávání, 2002) počítá v kurzu pro vedoucí s kombinovanou formou (40 hodin prezenčně doplněné o samostudium).

V odborné přípravě vedoucích mají své místo metody teoretické, teoreticko-praktické i praktické. Teoretické metody (různé formy přednášek a cvičení) se objevují v rámci celé vzdělávací nabídky. Své místo mají ve vzdělávání v rámci organizace, v kurzech NIDM (zejména zaměřených na legislativu, řízení organizace, ale i pro „měkké“ dovednosti, kde jsou doplněny cvičením), kurzy HLVT, kurzy první pomoci i na CVVZ. Kurzy HLVT jsou organizované v podstatě pouze ve formě přednášek, příp. přednášek s diskuzí. Podobně jsou na tom kurzy první pomoci (ZNZZ, ZZA), kde jsou přednášky doplněny praktickým cvičením. Na CVVZ jsou přednášky méně častou metodou vzdělávání, své místo zde přesto mají jako způsob informování o novinkách např. v oblasti legislativy. Vždy jsou však doplněny diskusí, příp. cvičením. Domnívám se, že své místo mají teoretické metody zejména při předávání informací z oblasti bezpečnosti práce, legislativy, první pomoci (zde vždy doplněny cvičením), příp. jako způsob uvedení do základů pedagogiky či psychologie.

Významnou roli v odborné přípravě vedoucích hrají metody teoreticko-praktické. Můžeme je nalézt opět ve vzdělávání v organizacích, v kurzech NIDM (zejména v kurzech zaměřených na přípravu programu) a na CVVZ. Mezi nejčastější teoreticko-praktické metody patří diskusní

metody, problémové metody či workshopy. Kurzy, kde se setkávají lidé z různých organizací, se často stávají místem, kde si účastníci předávají své zkušenosti. Typické je to zejména pro kurzy, které seznamují s novými nápady na přípravu programu. Na CVVZ, které vznikly právě za účelem výměny zkušeností, jsou diskuze a workshopy převládajícími metodami, které pokrývají všechna témata (např. organizace táborů, vedení dětské skupiny či prevence negativních jevů).

Silnou stránkou odborné přípravy vedoucích je jejich praxe. V řadě organizací se vedoucími stávají lidé, kteří oddílem prošli jako děti. Vedoucí si postupně vychovávají své následovníky. Praktické metody (zácvik, mentoring) jsou tedy běžnou součástí odborné přípravy.

2.4.3 Vybrané didaktické aspekty odborné přípravy vedoucích - shrnutí

V současnosti nemá odborná příprava oddílových vedoucích jednotnou podobu a je závislá na tom, jaký význam vzdělávání přisuzují vedoucí samotní, případně organizace, ve kterých působí. Proto klade odborná příprava vedoucích velký důraz na praxi, a to jak v obsahu, tak i v metodách vzdělávání. Vedoucí v dětských organizacích se učí pro praxi a v praxi. Neznamená to však, že by se ve vzdělávání vedoucích neuplatňovaly metody teoretické (přednášky, cvičení), naopak akreditované kurzy (zejména pro hlavní vedoucí či zdravotníky) jsou na těchto metodách vystavěné. I v těchto kurzech je však snaha předávat zejména znalosti a dovednosti využitelné v praxi.

2.5 Příklad odborné přípravy vedoucích v dětských organizacích

Jak již bylo výše uvedeno, různé organizace vzdělávají své vedoucí různým způsobem. Větší organizace (Pionýr, Junák) mají propracovaný systém vlastního vzdělávání, zatímco menší organizace využívají spíše nabídky různých externích kurzů (ačkoliv i ony často vzdělávají své vedoucí samy). Tomu nahrává i současná situace, kdy je v souladu s koncepcí MŠMT udělována akreditace pouze organizacím s celostátní působností.

Příkladem organizace, která má svůj vlastní propracovaný systém vzdělávání, je Junák. Odborná příprava vedoucích je třístupňová a tvoří ji čekatelská zkouška, vůdcovská zkouška a odborná činovnícká kvalifikace.

Čekatelská zkouška je základním stupněm odborné přípravy a předpokladem pro další stupně. Tuto zkoušku mohou skládat členové od 15 let. Její složení opravňuje ke spoluúčasti na vedení oddílu nebo k vedení jednotlivé krátkodobé akce podle pokynů vůdce (vedoucího). Od absolventů této zkoušky se očekává, že dokáží připravit vhodný program, přispět „ke zdárnému rozvoji dětí“ a zároveň zajistit maximální bezpečnost svěřených dětí. Obsahem čekatelské zkoušky jsou:

- myšlenkové základy skautingu,
- úvod do pedagogiky a psychologie,
- metodika běžných činností družiny, skautské výchovné metody,
- bezpečnostní předpisy,
- základy první pomoci,
- organizace a právo,
- základy hospodaření.

Na čekatelskou zkoušku je možno připravit se různými způsoby, a to účastí na čekatelském kurzu, příp. čekatelském lesním kurzu, přípravou

v oddíle pod vedením vůdce nebo samostatnou přípravou. Je na uchazeči, jaký způsob přípravy si zvolí. Za optimální je však považováno absolvování čekatelského lesního kurzu, jehož obsah bývá rozšířen např. o prvky skautského táborového programu.

Dalším, druhým, stupněm odborné přípravy v Junáku je složení vůdcovské zkoušky. Tato zkouška je určena absolventům čekatelské zkoušky starších 18 let. Podmínkou je alespoň roční praxe ve vedení oddílu po složení čekatelské zkoušky a také dosažení kvalifikace zdravotníka zotavovacích akcí. Vůdcovská zkouška opravňuje k samostatnému vedení oddílu či tábora. Obsahově navazuje na čekatelskou zkoušku, prohlubuje znalosti z nižší úrovně. Absolvent vůdcovské zkoušky by měl zvládnout samostatně vést děti podle skautských zásad, znát cíle a základy skautingu, metodiku skautské výchovy, pedagogické, psychologické, organizační a právní znalosti a dovednosti. Vůdcovská zkouška by měla prověřit i osobnostní předpoklady pro tuto činnost. I v případě této zkoušky je možno zvolit si způsob přípravy z následujících možností: vůdcovský kurz, příp. vůdcovský lesní kurz, nebo příprava v oddíle pod vedením zkušeného vůdce. Samostatná příprava je povolována pouze výjimečně.

Třetím, nejvyšším, stupněm odborné přípravy v Junáku jsou odborné činovnícké kvalifikace, jež tvoří skupinu různých naroveň postavených kvalifikačních stupňů. Odborné činovnícké kvalifikace pokrývají celou škálu oborů, např. táboření, pedagogiku, psychologii, zdravotvědu, organizaci či právo. Seznam odborných činovníckých kvalifikací není uzavřen, je možné ho neustále doplňovat. Z držitelů těchto zkoušek se rekrutují lektoři, kteří předávají svou kvalifikaci dále na kurzech pro nižší stupně kvalifikace. Absolvent odborné činovnícké kvalifikace prokazuje, že svému oboru rozumí do hloubky a že ovládá metodiku této kvalifikace, že ji dokáže dále předávat dětem, mládeži i dospělým.

Kromě této hierarchické odborné přípravy Junák organizuje je prostřednictvím manažerských lesních kurzů i „manažerské“ vzdělávání. Toto vzdělávání vede ke složení organizační nebo hospodářské zkoušky. Z absolventů těchto zkoušek pocházejí řídicí pracovníci Junáku.

Jak bylo výše uvedeno, složení vůdcovské zkoušky je podmíněno kvalifikací zdravotníka zotavovacích akcí. I tuto kvalifikaci je možné získat v rámci Junáku, garantem těchto kurzů jsou držitelé odborné činovnícké kvalifikace „zdravověda“. V současnosti Junák organizuje dva druhy zdravotnických kurzů (tytéž organizuje i ČČK), a to zdravotnický kurz v rozsahu 40 hodin, jehož absolvent získá kvalifikaci zdravotníka zotavovacích akcí na dobu čtyř let, a doškolovací zdravotnický kurz, který slouží k doplnění znalostí stávajících držitelů kvalifikace a prodloužení platnosti kvalifikace o další čtyři roky.

Junák je schopen zajistit si kvalifikaci svých vedoucích samostatně v podstatě v plném rozsahu. V organizaci odborné přípravy je patrná návaznost a provázanost jednotlivých stupňů, je zdůrazňován význam praxe (viz podmínku roční praxe před složením vůdcovské zkoušky). Uchazečům o složení zkoušek je ponechána volnost ve volbě způsobu přípravy. Jako optimální způsob je však považováno absolvování tzv. lesních kurzů, na jejichž organizaci jsou kladeny vyšší nároky z hlediska složení lektorů, obsahu i metod. Kromě této organizované přípravy je však patrná snaha o méně formalizované předávání zkušeností zkušenějších kolegů těm méně zkušeným (Vzdělávání : Junák, 2009).

3 Příprava pedagogů volného času na vysokých školách

Doposud jsme se zabývali odbornou přípravou vedoucích v dětských organizacích, tedy laiků, kteří tuto činnost ve většině případů jako dobrovolníci. Kromě nich se ale organizací volného času dětí a mládeže zabývají také profesionálové – pedagogové volného času.

Pedagogika volného času jako samostatný obor existuje poměrně krátce. Ještě nedávno byla profese pedagoga volného času slučována s vychovatelstvím, jak je patrné i ve starších publikacích (Pávková, 1999). Pedagogika volného času se zabývá „pojetím a cíli, obsahem a způsoby výchovného zhodnocování volného času, organizacemi a institucemi, které tyto aktivity uskutečňují nebo pro ně vytvářejí podmínky, a koncepcemi jeho dalšího vývoje propracovávanými na základě vývoje společnosti a oboru samotného“ (Hájek, 2008, str. 12). Jinými slovy, pedagogika volného času je zaměřena na různé možnosti využití volného času dětí, mládeže i dospělých.

Pedagog volného času je pak pedagogický pracovník, který působí zejména ve střediscích volného času, tedy v domech dětí a mládeže a ve stanicích zájmových činností. Tato profese je často zaměňována s vychovatelstvím, jde však o samostatnou profesi, ačkoliv obě se zabývají výchovou mimo vyučování. Rozdíl mezi těmito profesemi je dán zejména odlišným posláním a obsahem činností jednotlivých zařízení. Místo vychovatele je tak v zařízeních, jako jsou školní družiny a kluby, domů mládeže či v zařízeních ústavní a ochranné výchovy (Hájek, 2008, str. 130). Tuto skutečnost potvrzuje i zákon č. 563/2004 Sb. o pedagogických pracovnících, který profesi pedagoga volného času a vychovatele také rozlišuje.

3.1 Vzdělávací nabídka

Pedagogové volného času jsou profesionální pedagogičtí pracovníci. Svou odbornost mohou získat na následujících typech škol:

- střední pedagogické školy,
- vyšší odborné školy,
- vysoké školy,
- studium v rámci programu celoživotního vzdělávání pro absolventy středních škol nepedagogického zaměření.

Střední školy poskytují poměrně dobré vzdělání, silnou stránkou je příprava v oblasti estetickovýtvarné a tělovýchovné a velký prostor věnovaný průběžným a souvislým praxím. Na druhou stranu, nevýhodou je nízký věk studujících, často jim chybí předchozí zkušenost práce s dětmi, problematická je i jejich motivace ke studiu (Hájek, 2008, str. 136).

Další možností je studium na vyšších odborných školách, ale škol tohoto stupně se zaměřením na pedagogiku volného času je velmi málo. Třetí možnost, totiž studium tohoto oboru na vysokých školách, považuje řada odborníků (např. Hájek, 2008) za nejhodnotnější, protože překonává problémy škol středních. Proto se i v tomto textu budeme věnovat jen profesní přípravě pedagogů volného času na vysokých školách. Zmíníme také možnost celoživotního vzdělávání, které je částečně propojeno s odbornou přípravou vedoucích v dětských organizacích.

3.1.1 Vzdělávání pedagogů volného času na vysokých školách

Pedagogiku volného času jako součást studijního programu lze nalézt u cca 60 studijních oborů v České republice, nejčastěji v rámci studia pedagogiky volného času, sociální pedagogiky, vychovatelství či pedagogiky (Přehled studijních oborů obsahujících pedagogiku volného času, 2007). Ukazuje se, že znalosti z této problematiky jsou významné i pro další pedagogické pracovníky.

Soustředíme-li se však přímo na profesní přípravu pedagogů volného času, zjišťujeme, že studium oboru pedagogika volného času je v současnosti možné na sedmi vysokých školách. Současnou vzdělávací nabídku na vysokých školách zobrazuje Tabulka 2. Do této tabulky byly zahrnuty pouze obory, jejichž absolventi jsou profilováni jako pedagogové volného času, jak bylo definováno výše (nikoliv jako vychovatelé).

Studijní obor pedagogika volného času se nejčastěji studuje na pedagogických fakultách (ale i na fakultě teologické) ve studijním programu Vychovatelství. Je zde patrná velká propojenost mezi vychovatelstvím a pedagogikou volného času a naznačuje to, že v současnosti je pedagogika volného času stále považována za určitý typ vychovatelství.

Při pohledu do tabulky také zjišťujeme, že kromě „čisté“ pedagogiky volného času je možno studovat také varianty zaměřené na tělesnou výchovu a sport, z jehož absolventů se rekrutují trenéři a instruktoři sportovních aktivit.

V současné vzdělávací nabídce převažují bakalářské studijní programy, navazující magisterské studium tohoto oboru nabízejí jen tři vysoké školy (z nichž obor Řízení volnočasových aktivit není aktuálně otevřen).

Tabulka 2: Současná vzdělávací nabídka oboru pedagogika volného času (Akreditované studijné programy, 2009)

Vysoká škola	Součást VŠ	Studijní program	Studijní obor	Typ programu	Forma studia
Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích	Teologická fakulta	Vychovatelství	Pedagogika volného času	Bakalářské	Prezenční, kombinované
			Pedagogika volného času	Navazující magisterské	Prezenční, kombinované
			Pedagogika volného času	Magisterské	Prezenční
Technická univerzita v Liberci	Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická	Vychovatelství	Pedagogika volného času	Bakalářské	Prezenční, kombinované
Univerzita Hradec Králové	Pedagogická fakulta	Vychovatelství	Pedagogika volného času se zaměřením na tělesnou výchovu a sport	Bakalářské	Prezenční
Univerzita J.E. Purkyně v Ústí nad Labem	Pedagogická fakulta	Vychovatelství	Pedagogika volného času	Bakalářské	Prezenční, kombinované
Univerzita Palackého v Olomouci	Pedagogická fakulta	Vychovatelství	Řízení volnočasových aktivit ¹	Navazující magisterské	Prezenční
Masarykova univerzita v Brně	Pedagogická fakulta	Pedagogika	Sociální pedagogika a volný čas	Bakalářské	Prezenční
			Sociální pedagogika a volný čas	Navazující magisterské	Prezenční
PALESTRA Praha		Tělesná výchova a sport	Sportovní a volnočasový pedagog	Bakalářské	Prezenční, kombinované

¹ V současnosti není obor Řízení volnočasových aktivit otevřen.

3.1.2 Další vzdělávání pedagogů volného času

Vzdělávání pedagogů volného času nekončí opuštěním vysoké školy. Pedagogové volného času potřebují ke své práci znát aktuální trendy ve volnočasových aktivitách, aby dokázali zaujmout svěřené děti a mládež, i současnou legislativní situaci. Tomu by mělo napomáhat další vzdělávání pedagogů volného času, které je upravenou Konceptí dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků školských zařízení pro zájmové vzdělávání (2002). Koncepte upravuje další vzdělávání ředitelů a pedagogických pracovníků středisek volného času, školní družiny a školní kluby.

Koncepte MŠMT počítá s následujícími typy dalšího vzdělávání pedagogů volného času:

- uvádění do praxe,
- průběžné vzdělávání,
- odborné vzdělávání
- funkční studium řídicích a vedoucích pracovníků,
- vzdělávání lektorů.

Uvádění do praxe realizuje instituce, kde je pedagog volného času zaměstnán a je určen začínajícím pedagogům volného času. Tato příprava musí proběhnout nejpozději do jednoho roku po nástupu pedagoga volného času do školského zařízení. Uvádění do praxe je rozděleno na teoretickou část v časové dotaci 20-40 hodin dle předchozí praxe a vzdělání účastníka a praktickou část. V rámci teoretické části má být pedagog volného času seznámen s následujícími oblastmi:

- výchova mimo vyučování jako pedagogický fenomén,
- pedagogická diagnostika,
- pedagogicko-psychologické zřetele v činnosti pedagoga volného času,

- základní právní a pedagogicko-psychologické zřetele v činnosti pedagoga volného času.

Teoretická část probíhá prostřednictvím kurzů, seminářů, instruktáží, náslechů, exkurzí a samostudia. Praktická část poté spočívá v samotné přípravě a realizaci přímé výchovné činnosti doplňována instruktáží a hospitacemi. Konkrétní podoba uvádění do praxe je zcela v kompetenci daného pracoviště, stejně jako způsob zakončení přípravy (Koncepte dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků školských zařízení pro zájmové vzdělávání, 2002).

Oproti tomu další druhy dalšího vzdělávání pedagogů volného času realizuje Národní institut dětí a mládeže (NIDM). Průběžné vzdělávání plní funkci inovační, rozšiřující a specializační. Jeho cílem je seznámit účastníky s novinkami v oboru, prohlubovat jejich současné znalosti a dovednosti, případně poskytovat proškolení ve specializovaných činnostech. Dle koncepce MŠMT se mají pedagogové volného času působící ve školních družinách a školních klubech zúčastnit tohoto vzdělávání každoročně v rozsahu 16 hodin, ti, co působí ve střediscích volného času, pak každoročně 24 hodin. Toto vzdělávání je realizováno prostřednictvím účasti na akreditovaném kurzu pořádaném NIDM nebo jeho regionálními koordinátory (přednášky, semináře, workshopy). Přehled kurzů je uveden v Příloze A. Zde se vzdělávání pedagogů volného času protíná s odbornou přípravou oddílových vedoucích, jež zahrnuje právě i akreditované kurzy NIDM. V rámci nabídky těchto kurzů (viz kapitolu 2.2.2) však můžeme vysledovat kurzy, které jsou primárně určeny pedagogům volného času. Jedná se o:

- kurzy speciálních činností (cykloturistika, vodní turistika apod.), které zde plní funkci specializační,

- kurzy, které jsem označila jako kurzy určené primárně pedagogům volného času, jež se často zabývají problematikou tvorby a naplňování školního vzdělávacího programu pro zájmové vzdělávání,
- a další kurzy v kategorii jiné (např. interkulturní vzdělávání).

Následující druhů kurzů jsou pak dle mého názoru určeny oběma skupinám účastníků (ačkoliv u jednotlivých kurzů v rámci skupiny se objevuje preferovaná cílová skupina). Jde o:

- kurzy zaměřené na „měkké“ dovednosti účastníků kurzů (např. komunikace, týmová spolupráce, kreativita, psychohygiena);
- kurzy zaměřené na základy pedagogiky, psychologie a pedagogiky volného času;
- kurzy zaměřené na problematiku her a přípravu programu;
- kurzy zaměřené na řízení organizace (např. manažerské dovednosti, fundraising);
- kurzy seznamující se současnou legislativou.

Odborné studium realizované NIDM je určeno pedagogickým pracovníkům zařízení zájmového vzdělávání, které nesplňují předepsané psychologické vzdělání. Jedná se tedy o rekvalifikační kurz v rozsahu 250 hodin (v průběhu dvou let), které toto pedagogické vzdělání nahrazuje. Probíhá formou šestitýdenních kurzů. Podmínkou ke vstupu do tohoto kurzu je ukončené středoškolské vzdělání nepedagogického směru. Obsahem odborného vzdělávání, které formálně nahrazuje kvalifikaci získanou na střední pedagogické škole či jinou relevantní kvalifikaci (viz výše), je:

- úvod do psychologie,
- úvod do obecné pedagogiky,
- teoretické základy pedagogického procesu ve volném času,

- základy přípravy a řízení pedagogického procesu ve volném času,
- úvod do metodiky zájmových činností,
- problematiky sociálně patologických jevů a práce s problémovou mládeží,
- vývojová psychologie,
- pedagogická psychologie,
- sociální psychologie,
- základy sociální pediatrie,
- základy biologie dítěte,
- základy zdravotně hygienické propedeutiky a poskytování první pomoci,
- komunikativní dovednosti,
- základní právní předpisy v oblasti dětí a mládeže,
- ekonomika v oblasti výchovy a vzdělávání mimo vyučování,
- didaktika v oblasti výchovy a vzdělávání mimo vyučování,
- základy marketingu,
- základy managementu,
- volitelná zájmová činnost.

Kromě výše popsaného průběžného vzdělávání a odborného studia realizuje NIDM také funkční studium ředitelů a vedoucích pracovníků zařízení zájmového vzdělávání, které seznamují s poznatky řízení organizace, manažerských dovedností a právních a ekonomických předpisů (v rozsahu 60 hodin během dvou let), a vzdělávání lektorů, kteří realizují výše uvedené akreditované kurzy (v rozsahu 50 hodin).

3.2 Požadavky na kompetence pedagogů volného času

Požadavky na kompetence pedagogů volného času jsou v některých ohledech obdobné jako u vedoucích v dětských organizacích. Autorita pedagoga volného času je převážně neformální, působí zejména svou osobností. Pro výkon této profese jsou tedy významné nejen odborné, ale také osobnostní předpoklady.

Pedagogové volného času plní při výkonu své profese řadu rolí. Jejich souhrn předkládá Masariková (1992):

- pedagog volného času jako diagnostik – identifikuje potřeby a zájmy žáků i možnosti jejich rozvoje;
- pedagog volného času jako poradce – pomáhá smysluplně využívat volný čas;
- pedagog volného času jako stimulátor – umožňuje a podporuje všestranný rozvoj osobnosti;
- pedagog volného času jako emocionální satisfaktor – umožňuje dětem a mládeži citové uspokojení, které nenachází ve vrstevnických skupinách, příp. v rodině;
- pedagog volného času jako činitel zhodnocování volného času – organizuje volnočasové aktivity;
- pedagog volného času jako poradce či organizátor převýchovy – přichází do kontaktu s delikventní mládeží a nabízí jim jiné možnosti trávení volného času;
- pedagog volného času jako vědecký poradce při organizování olympiád;
- pedagog volného času jako koordinátor a řídicí činitel – zodpovídá za fungování systému výchovy mimo vyučování.

Z tohoto výčtu je patrné, že na kompetence pedagoga volného času jsou kladeny vysoké nároky. Profil pedagoga volného času se pokusil krátce shrnout Hájek (2005, str. 4). Pedagog volného času:

- má manažerské schopnosti, organizační schopnosti, zná a sleduje trendy volnočasových aktivit, je komunikativní,
- umí připravit a zorganizovat nabídku různých zájmových aktivit pro volný čas pro různé věkové skupiny,
- zná metodiku vedení zájmových aktivit a umí je tvořivě aplikovat,
- je kreativní a pro své záměry dokáže získat široký okruh externistů, kterým zajišťuje servisní pedagogické služby pro jejich odbornou činnost,
- je vybaven ekonomickými znalostmi a dokáže pro své záměry připravit ekonomickou rozvahu a provedené akce ekonomicky vyhodnotit,
- má právní vědomí,
- zvládá public relations.

Výše uvedená charakteristika zahrnuje zejména odborné předpoklady. Pro výkon profese pedagoga volného času jsou však stejně významné i předpoklady osobnostní. Hájek (2008, str. 132-135) se pokusil tyto charakteristiky blíže popsat. Za prvé, jde o charakteristiky, které jsou důležité pro výkon pedagogické profese obecně. Jde o následující vlastnosti:

- schopnost empatie,
- komunikativní dovednosti,
- „přiměřená míra dominantnosti“, jinými slovy, vůdčí schopnosti,
- odolnost vůči stresu, nekonfliktnost,
- pozitivní ladění, optimismus i zdravý skepticismus,

- pozitivní vztah k lidem.

Za druhé, by pedagogové volného času měli disponovat ještě dalšími charakteristikami:

- schopnost přizpůsobovat se proměnlivým podmínkám a řešit nečekané situace,
- aktivita, iniciativa,
- tvořivost, fantazie,
- hravost, radost ze hry,
- smysl pro humor,
- fyzická zdatnost, dobrý zdravotní stav,
- pochopení pro věkové zvláštnosti i při práci s věkově heterogenními skupinami,
- schopnost užívat účinné formy jednání a vhodný výchovný styl.

Pokusme se nyní výše uvedené charakteristiky pedagoga volného času s využitím klasifikace kompetencí podle Beneše (viz výše).

1) Odborné kompetence pedagoga volného času zahrnují:

- znát a umět využívat různé volnočasové aktivity a hry pro různé skupiny dětí a mládeže,
- znát a sledovat trendy volnočasových aktivit,
- znát a umět aplikovat základní legislativní normy,
- znát a umět aplikovat pravidla bezpečnosti,
- znát a umět aplikovat základní poznatky vývojové, sociální a pedagogické psychologie, pedagogiky, pedagogiky volného času včetně znalostí týkajících se dětí a mládeže se specifickými potřebami a sociálně patologických jevů,
- znát a umět aplikovat základní ekonomické poznatky, dokáže připravit ekonomickou rozvahu a vyúčtování,
- znát a umět aplikovat znalosti v oblasti public relations.

2) Metodické kompetence pedagoga volného času zahrnují:

- znát metodiku zájmových činností a dokázat ji tvořivě aplikovat,
- znát a umět aplikovat diagnostické metody zájmové činnosti,
- dokázat naplánovat obsah zájmové činnosti,
- dokázat přizpůsobit program dětem se specifickými potřebami,
- dokázat řešit problémy.

3) Sociální kompetence pedagoga volného času zahrnují:

- znát a využívat skupinovou dynamiku,
- dokázat motivovat děti k činnostem i k učení,
- dokázat poznat potřeby dětí, vcítit se, mít schopnost empatie,
- dokázat dětem vysvětlit pravidla her, představit zájmové aktivity,
- dokázat dát zpětnou vazbu, efektivně chválit i kárat, dokázat nalézt a pracovat se silnými i slabými stránkami svých svěřenců
- předcházet konfliktům a řešit je,
- předcházet šikaně a jiným sociálně-patologickým jevům,
- podporovat kooperaci mezi dětmi,
- zvládnout prezentovat různá témata svým svěřencům, spolupracovníkům, rodičům, úřadům apod.,
- zvládat práci v týmu, dokázat plnit různé týmové role, efektivně komunikovat,
- dokázat řídit dětskou skupinu i tým spolupracovníků.

4) Sebekompetence pedagoga volného času zahrnují:

- být přátelský, mít respekt k dětem i ke svým spolupracovníkům,
- mít a rozvíjet svou neformální autoritu, být si jí vědom a dokázat jí efektivně využívat,
- být aktivní, iniciativní, být schopen přizpůsobovat se okolnostem,
- být kreativní, mít fantazii,
- umět si hrát, mít smysl pro humor, nebrat se příliš vážně,

- zvládat práci ve stresu,
- dokázat vyhodnotit svoje jednání, zvládnout přijmout zpětnou vazbu od okolí, dokázat přijmout kritiku
- sledovat nové trendy v oblasti volného času.

Pedagog volného času by měl zejména mít široké povědomí o nejrůznějších činnostech, které musí dokázat přizpůsobovat podle složení svěřené skupiny a situace. Zvýšený důraz je kladen na aktivitu a tvořivost. Na rozdíl od „normálních“ pedagogů se ve své práci opírá zejména o neformální autoritu.

3.3 Vybrané didaktické aspekty přípravy pedagogů volného času

Profil absolventů pedagogiky volného času na jednotlivých vysokých školách se sice částečně liší, můžeme zde ale nalézt řadu styčných ploch. Soustředme se nyní právě na tyto shodné rysy a pokusme se charakterizovat vysokoškolskou přípravu pedagogů volného času z hlediska jejího obsahu, forem a metod.

3.3.1 Obsah přípravy pedagogů volného času

Obsah přípravy pedagogů volného času se významně liší v bakalářském a v magisterském studijním programu. Shrnutí obsahu studijních programů v bakalářském programu je uvedeno v Tabulce 3. V bakalářských studijních programech pedagogiky volného času je důraz kladen zejména na následující oblasti:

- pedagogika (včetně obecné didaktiky či základů andragogiky), pedagogika volného času, sociální pedagogika;
- základy psychologie, zejména psychologie obecná, vývojová a sociální;

Tabulka 3: Obsah vzdělávání rozdělený dle tématických okruhů s uvedením rozsahu² v bakalářských programech

Tématické oblasti	Vysoká škola/ celkový počet hodin za studium					
	JU ČB	TUL	UJEP	MU	UHK	Palestra
Všeobecné znalosti a dovednosti						
Filozofie	120	80	20	70	50	0
Sociologie	20	0	30	0	40	0
Cizí jazyk	40	80	20	40	50	40
Informační gramotnost	0	20	60	40	10	20
Odborné znalosti a dovednosti						
Psychologie	120	140	180 + 30	110	210	100
Pedagogika	140	60	140	120	270	20
Pedagogika volného času, sociální pedagogika	160	100	100	180	280	20
Speciální pedagogika	20	20	60	100	160	30
Biologie, první pomoc	20	30	50	30	200	120
Metodika zájmových činností	170	470	360	180	670	1260
- hudební, dramatická, literární	0/120	120	110	60	30	80/160
- výtvarné	0/120	150	110	0	0	40/120
- tělesné, hry	0/120	180	70	100	640	300
- praktické	0	20	90	20	0	40
Praxe	220	160	360	380	230	770
Osobnostní rozvoj, rétorika	60	40	0	80	180	30
Management, marketing	0	20	40	0	0	0/30
Právo	0	40	30	40	0	20
Ekonomie, fundraising	0	20	0	0	0	20
Teologie, křesťanství	100	0	0	0	0	0

² Rozsah je uveden v celkovém počtu hodin za celé studium. Vzhledem k rozdílné délce semestrů i organizaci studia jednotlivých fakult je tento rozsah pouze přibližný.

- základy speciální pedagogiky, problematika dětí a mládeže se speciálními potřebami, sociálně patologické jevy;
- základy biologie, základy první pomoci;
- metodiky zájmových činností v oblasti výtvarné, hudební, dramatické, literární či tělovýchovné (včetně nabídky her) a další;
- praxe průběžné i souvislé, exkurze do zařízení.

Bakalářské studium přináší tedy znalosti nutné pro přímou práci s dětmi, mládeží i dospělými. Velkou výhodou je široká nabídka zájmových činností i důraz na absolvování praxí. Jen minimálně se zaměřuje na organizační kompetence (např. základů managementu, marketingu, práva či ekonomie).

Při pohledu do tabulky také zjišťujeme, že bakalářské studijní programy rozdělily v podstatě do tří skupin podle toho, na jaké tématické oblasti je kladen důraz.

- 1) Programy zaměřené čistě na pedagogiku volného času (TUL, UJEP) – tyto školy nemají speciální zaměření, nabízí širokou nabídku zájmových činností, kromě výše popsaných předmětů se v nabídce objevují i základy práva, ekonomie, marketingu či managementu. Do této skupiny by patřilo i studium oboru Sociální pedagogika a volný čas na MU v Brně.
- 2) Programy s důrazem na filozoficko(-teologické) základy (JU) – škola klade důraz na zvládnutí filozofických a teologických základů, včetně etických otázek.
- 3) Programy s důrazem na sportovní aktivity (UHK, Palestra) – škola klade důraz na zvládnutí metodiky zejména tělovýchovných a sportovních aktivit a základů biologie, anatomie, fyziologie a první pomoci.

Tabulka 4: Obsah vzdělávání rozdělený dle tématických okruhů s uvedením rozsahu³ v navazujících magisterských programech

	Vysoká škola/ celkový počet hodin za studium	
Tématické oblasti	JU ČB	MU
Všeobecné znalosti a dovednosti		
Filozofie	120	30
Sociologie	100	10
Cizí jazyk	0	80
Informační gramotnost	0	20
Odborné znalosti a dovednosti		
Psychologie	20	100
Pedagogika	40	40
Pedagogika volného času, sociální pedagogika	40	120
Speciální pedagogika	20	80
Biologie, první pomoc	0	0
Metodika zájmových činností	40	20
- hudební, dramatická, literární	0/40	20
- výtvarné	0/40	0
- tělesné, hry	0	0
- praktické	0	0
Praxe	120	480
Osobnostní rozvoj, rétorika	20	20
Management, marketing	80	20
Právo	10	20
Ekonomie, fundraising	20	0
Teologie, křesťanství	80	0

Nabídka navazujícího magisterského studia v pedagogice volného času není příliš rozsáhlá. Obsah studia v navazujícím magisterském programu zobrazuje Tabulka 4. Je zde patrný menší důraz na metodiku zájmových činností. Studium na Jihočeské univerzitě se zaměřuje zejména etické, filozofické a teologické otázky pedagogiky volného času a na znalosti a dovednosti důležité pro vedoucí funkce (management, marketing, právo, ekonomie). Na druhou stranu, studium na Masarykově univerzitě se

³ Rozsah je uveden v celkovém počtu hodin za celé studium. Vzhledem k rozdílné délce semestrů i organizaci studia jednotlivých fakult je tento rozsah pouze přibližný.

profiluje spíše v prohlubování znalostí z bakalářského programu, soustředí na získávání znalostí ze sociální pedagogiky, sociální práce, speciální pedagogiky a pedagogiky volného času.

3.3.2 Formy a metody přípravy pedagogů volného času

Vysokoškolské studium pedagogiky volného času lze absolvovat v prezenční nebo v kombinované formě. Prezenční formu studia nabízí všechny vysoké školy uvedené v Tabulce 2, kombinovaná forma je méně častá. Kombinovaně nelze studovat obory Pedagogika volného času se zaměřením na tělesnou výchovu a sport (U Hradec Králové) a Sociální pedagogika a volný čas (MU Brno). Ostatní obory je možné studovat v obou formách. Ačkoliv se nabídka kombinovaného studia výrazně zlepšila, stále je hodnoceno jako nedostatečné (Hájek, 2008, str. 136-137). Vzhledem k tomu, že studenty pedagogiky volného času na vysokých školách jsou poměrně často lidé z praxe, je možnost kombinovaného studia více než žádoucí.

Také v přípravě pedagogů volného času jsou využívány metody teoretické, teoreticko-praktické i praktické. Nejčastější jsou metody teoretické (přednášky, semináře, cvičení). V rámci přednášek doplněné semináři jsou předávány znalosti zejména z oblasti pedagogiky, psychologie, pedagogiky volného času, speciální pedagogiky, biologie apod. Metodiky zájmových činností jsou osvojovány nejčastěji metodou cvičení, studenti si činnosti zkouší „sami na sobě“. Teoretická příprava je silnou stránkou vysokoškolské přípravy.

Metody teoreticko-praktické jako workshopy či diskuzní metody jsou využívány méně, nejčastěji v rámci osobnostní přípravy a metodika zájmové činnosti. Studenti se v rámci studia účastní exkurzí, průběžných i souvislých praxí; u některých programů tvoří praxe významný podíl z celkového objemu studia. Součástí studia jsou samozřejmě i konzultace.

Na UHK je využívána metoda tzv. řízených konzultací, kde studenti probírají své individuální úkoly a projekty s vyučujícími jako povinná součást určených předmětů. Praktické metody jsou tedy běžnou součástí vysokoškolské přípravy pedagogů volného času.

3.3.3 Vybrané didaktické aspekty přípravy pedagogů volného času - shrnutí

Příprava pedagogů volného času na vysokých školách nemá zcela jednotnou podobu. Přesto lze vyzorovat některé společné znaky. Bakalářské studijní programy jsou zaměřeny spíše prakticky, důraz je kladen na zvládnutí metodik zájmových činností. Tomu odpovídají i používané metody, běžné jsou semináře, cvičení, exkurze či praxe. Navazující magisterské programy je v tuto chvíli možno studovat jen na dvou vysokých školách. Jeden z těchto oborů je zaměřen na ovládnutí etických principů a organizačních a řídicích kompetencí. Druhý se soustředí na prohloubení znalostí z bakalářského studia. Praktické metody jsou méně časté, důraz je kladen na metody teoretické.

3.4 Příklad přípravy pedagogů volného času na vysokých školách

Pokusme se nyní blíže seznámit s tím, jakou podobu může mít vysokoškolská příprava pedagogů volného času. Za příklad si vezměme studium na Teologické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, která jako jedna ze dvou škol nabízí i navazující magisterské studium. Bakalářské i navazující magisterské studium je možno studovat v prezenční i kombinované formě, na škole také dobíhá studium v pětiletém magisterském programu. Studijní plány bakalářského i navazujícího magisterského studia pedagogiky volného času přibližuje blíže Příloha D.

Studijní plán v bakalářském studiu zahrnuje povinné, povinně volitelné a výběrové předměty. V rámci povinných předmětů se studenti

seznamují nejen s problematikou pedagogiky volného času, pedagogiky, psychologie, metodiky, ale také s filozofickými a teologickými otázkami ve vztahu k pedagogické profesi. Pozornost je také věnována osobnostnímu rozvoji studentů. Teoreticky získané poznatky si ověřují v rámci exkurzí a praxí. Povinné volitelné předměty dávají možnost studentům dále se profilovat. V jednotlivých blocích mohou vybírat předměty spíše speciálně psychologické, psychologické či teologické. Velký prostor je věnován metodikám zájmových činností (sportovní, hudební, dramatické, či výtvarné), v jednom z bloků se objevuje i problematika první pomoci. Výběrové předměty zahrnují nejčastěji předměty teologickou, psychologickou a pedagogickou tematikou. Bakalářská zkouška se skládá z pedagogiky volného času, pedagogiky a psychologie. Absolventi bakalářského studia mohou působit jako vychovatelé, poradci, inspirátoři či animátoři. Nacházejí uplatnění ve vzdělávacích zařízeních, ve zdravotním, tělovýchovném a sociálním sektoru. Jsou schopni vykonávat samostatnou organizační a výchovnou práci v oblasti volného času mládeže a dospělých.

Struktura navazujícího magisterského programu je obdobná jako v programu bakalářském (povinné, povinně volitelné a výběrové předměty). Povinné předměty zahrnují témat z oblasti pedagogiky volného času, pedagogiky, psychologie, filozofické a teologické etiky. Nově se objevují témata manažerská (např. Úvod do řízení neziskových organizací či Vedení pedagogického týmu) a právní. V rámci povinně volitelných je oproti bakalářskému studiu věnována metodikám zájmových činností, dále je však možno prohlubovat manažerské kompetence. Navazující magisterské studium má za cíl prohloubit znalosti získané v bakalářském studijním programu, důraz je kladen zejména na oblast manažerskou, odborně pedagogickou, psychologickou a etickou. Toto zaměření umožňuje

absolventům vykonávat řídicí funkce (např. ředitele domu dětí a mládeže) či metodické funkce ve státní správě.

Studium pedagogiky volného času na Jihočeské univerzitě akcentuje oproti jiným vysokým školám oblast filozofickou, teologickou a etickou. Jedním z cílů studia je zvýšení vnímavosti k náboženské dimenzi člověka s tím, že jen tak je možno předejít rozvoji zcestné náboženské orientace, např. v sektách (Teologická fakulta Jihočeské univerzity, 2009).

4 Srovnání odborné přípravy vedoucích v dětských organizacích a pedagogů volného času na vysokých školách

V předchozích kapitolách jsme popsali současnou podobu odborné přípravy vedoucích v dětských organizacích a pedagogů volného času. Pokusme se nyní více soustředit na shodné a rozdílné rysy obou typů příprav s ohledem na rozdíly formálního a neformálního vzdělávání.

4.1 Srovnání obsahu, forem a metod přípravy vedoucích a pedagogů volného času

Odborná příprava vedoucích v dětských organizacích nemá jednotnou podobu, v jednotlivých organizacích se do určité míry. Obsah přípravy vedoucích je podřízen praktické náplni jejich práce. Důraz je kladen na znalost bezpečnostních pravidel, první pomoci, metodiky práce (hry, výuka dovedností dle zaměření organizace) a pedagogicko-psychologické základy. Praxe je nedílnou součástí této přípravy, vedoucí se často učí přímou zkušeností s dětmi. U hlavních vedoucích se důraz přesouvá na zvládnutí organizačních a legislativních náležitostí.

Příprava pedagogů volného času se sice na jednotlivých vysokých školách liší, rozdíly však nejsou tak velké jako v přípravě vedoucích. Obsah bakalářského studia je zaměřen na zvládnutí dovedností nutných pro praxi, důraz je kladen na témata z pedagogiky volného času, pedagogiky, psychologie a metodiky zájmových činností. Součástí studia jsou průběžné i souvislé praxe. Navazující magisterské studium se soustředí na prohloubení znalostí ze studia bakalářského, studium na Jihočeské univerzitě je obohaceno o manažerské a organizační kompetence.

Oba typy přípravy jsou dvoustupňové. První stupeň je zaměřen zejména na ovládnutí dovedností pro praxi. Příprava pedagogů volného

času je bohatší nejen o všeobecné teoretické předměty (např. filozofie, sociologie), ale také o znalosti ze speciální pedagogiky. Rozsah pedagogiky volného času, pedagogiky a psychologie má širší záběr. V přípravě vedoucích se tato témata objevují také, ale obsahem jsou výběrová témata využitelná v praxi. Na druhou stranu, vedoucí se v rámci své přípravy soustředí více na problematiku první pomoci. Ta se na vysoké škole objevuje také, sportovně zaměřené obory se této tématice věnují poměrně podrobně, některé obory však mají první pomoc jen v rámci volitelných předmětů (viz kapitolu o přípravě na Jihočeské univerzitě). Ve vysokoškolské přípravě je nabídka zájmových činností širší, často se však jedná spíše o „ochutnávku“. Vedoucí se naopak ve své přípravě věnují méně zájmovým činnostem, znalost dané problematiky ale bývá hlubší.

Druhý stupeň (navazující magisterský a vzdělávání hlavních vedoucích) je více zaměřen na manažerské a organizační kompetence (vedení týmu, legislativa, ekonomika). Zatímco příprava hlavních vedoucích se omezuje na táborovou problematiku, pedagogové volného času se soustředí spíše na provoz zařízení. Součástí přípravy pedagogů volného času jsou i nadále odborné pedagogické předměty.

Srovnáme-li oba typy příprav z hlediska forem vzdělávání, zjišťujeme, že zatímco v odborné přípravě vedoucích převažuje forma kombinovaná a sebevzdělávání, je pro vysokoškolskou přípravu pedagogů volného času typická spíše forma prezenční (ačkoliv i forma kombinovaná získává na významu).

V obou typech příprav je využíváno metod teoretických, teoreticko-praktických i praktických. Metody teoretické tvoří v přípravě vedoucích zejména přednášky a semináře při příležitosti různých kurzů, příprava pedagogů volného času je na těchto metodách v podstatě postavená. Metody teoreticko-praktické i praktické jsou potom častější v přípravě

vedoucích. Příprava vedoucích je významně spjata s praxí, učí se často přímo ze zkušeností a od starších kolegů. Praxe hraje významnou roli i v přípravě pedagogů volného času, má ale význam spíše jako způsob rozšiřování a upevňování poznatků získaných v rámci teoretického studia.

Příprava vedoucích a pedagogů volného času má řadu styčných ploch. Podobá se v obsahu, formách i metodách. Rozdíly jsou dány zejména tím, na jaké oblasti je kladen důraz, jaké formy a metody jsou častější.

4.2 Zhodnocení přípravy vedoucích a pedagogů volného času

Odborná příprava vedoucích je příkladem vzdělávání neformálního a informálního. Odehrává se mimo hlavní vzdělávací systém formou kurzů, setkání typů CVVZ či zkušenostním učením. Příprava vedoucích není jednotná, závisí na každé organizaci, jaký způsobem bude své vedoucí vzdělávat. Její podoba ani potřeba není legislativně zakotvená, potřeba vzdělávat své vedoucí vychází přímo od dětských organizací.

Příprava pedagogů volného času probíhá naopak formální vzdělávací cestou. Typické je jasně definované kurikulum, absolvováním studia získávají bakalářský, příp. magisterský titul. Jejich příprava má širší záběr, jsou připravováni pro různé typy organizací i činností. Nelze však říci, že by příprava pedagogů volného času byla odtržena od praxe, ta je také součástí kurikula.

Oba typy přípravy mají vést k podobným kompetencím – dokázat dětem a mládeži připravit hodnotný a poutavý program jako kvalitní náplň volného času, vést dětskou skupinu tak, aby se v ní děti dále rozvíjeli a nedocházelo zde k nežádoucím sociálněpatologickým jevům. Činí tak ale odlišnými cestami. V následujícím textu se zaměříme na silné a slabé stránky obou typů odborné přípravy.

4.2.1 Silné stránky přípravy vedoucích a pedagogů volného času

Mezi silné stránky odborné přípravy vedoucích patří silná provázanost s praxí. Těžiště jejich znalostí a dovedností leží ve zvládnutí přípravy programu, ovládání dostatečného množství her a různých činností, vedení a motivování dětské skupiny, zvládnutí bezpečnostních předpisů a první pomoci. Vedoucí se učí pro praxi a v praxi. To je ostatně determinováno i tím, že jejich odborná příprava probíhá v rámci neformálního vzdělávání. Jejich cílem je využitelnost poznatků v praxi, nikoliv získání certifikátu. Tomuto cíli odpovídají i metody vzdělávání – semináře, workshopy, instruktáže.

Za druhé, významným rysem odborné přípravy je její návaznost. Noví vedoucí se často rekrutují z dlouholetých členů dané organizace. Vedoucí si často vychovávají své následovníky, čemuž přispívá i přípravný stupeň odborné přípravy pro členy ve věku 15-18 let. Takoví vedoucí jsou podrobně seznámeni s realitou dané organizace a bývají velmi loajální. Znalosti a dovednosti získané v přípravném stupni jsou rozvíjeni v dalším stupni vzdělávání.

Za třetí, u vedoucích dětských organizací je patrná snaha dále se vzdělávat a sdílet své zkušenosti s dalšími vedoucími z jiných organizací. To dokazuje i vysoká účast na akcích typu CVVZ. Je tedy zřejmé, že vedoucím dětských organizací nechybí chuť vzdělávat se. Koneckonců, i požadavek na zakotvení povinné přípravy oddílových vedoucích v právní normě vzešel právě z řad dětských organizací.

I vzdělávání pedagogů volného času je provázáno s praxí, děje se tak jiným způsobem a za jiným účelem. Zatímco vedoucí se učí, aby lépe zvládali praxi, pedagogové volného času absolvují praxi, aby se lépe učili. Silnou stránkou přípravy pedagogů volného času je tedy zejména dobré teoretické zázemí. Znalosti z pedagogiky, psychologie a pedagogiky

volného času nejsou pouhé střípky či poučky. Znají kontext a různé teorie, postupně tedy mohou k těmto teoriím přistupovat kriticky a vybírat to, co se jim osvědčuje. Teoretické zázemí jim tedy v praxi umožňuje více volnosti.

S tím souvisí i druhá silná stránka této přípravy, a to širší možnosti uplatnění. Pedagogové volného času mají možnost seznámit se se širokým spektrem zájmových činností, dokáží tedy připravit různé typy programu (sportovní, výtvarné, dramatické, hudební apod.). Z praxí mají více zkušeností z různých typů zařízení, a proto nejsou vázáni jen na jednu organizaci. Mají více znalostí z vývojové psychologie, seznamují se i s principy andragogiky, dokáží se tedy věnovat různým věkovým kategoriím, nejen dětem školního věku a mládeži. V rámci svého studia se věnují i problematice dětí se specifickými potřebami, s různým typem postižení, nejsou tedy omezeni jen na práci s běžnou populací. Jejich možnosti uplatnění jsou tedy mnohem širší než vedoucích v dětských organizacích.

4.2.2 Slabé stránky přípravy vedoucích a pedagogů volného času

Jaké jsou naopak slabé stránky obou typů příprav? Za nejvýznamnější slabou stránku odborné přípravy vedoucích považují její nejednotnost. I přes koncepci MŠMT se nedaří nastavit jednotnou základní úroveň znalostí a dovedností oddílových vedoucích. Je na organizacích a na vedoucích samotných, jaký význam vzdělávání přisuzují. Tento stav neumožňuje přenášení získané kvalifikace z jedné organizace do druhé (s výjimkou akreditovaných kurzů hlavních vedoucích či zdravotníků zotavovacích akcí), neboť není možné zaručit kvalitu předchozí přípravy.

Za druhé, jako problematické pocítují dostupnost akreditovaných kurzů pro vedoucí z menších kurzů, zejména z organizací působící mimo Prahu a dosah regionálních koordinátorů NIDM. Akreditaci pro kurzy připravující oddílové vedoucí mohou získat jen organizace s celostátní

působností. Navíc v současnosti chybí nabídka akreditovaného kurzu základního kurzu pro vedoucí u NIDM. Tato situace podstatně znevýhodňuje malé organizace. Samozřejmě i tak mohou své vedoucí tyto organizace vzdělávat, tímto způsobem však vzniká odborná příprava „druhé kategorie“. V případě, že by byla již zakotvena povinnost akreditované přípravy vedoucích v zákoně, byla by pro malé organizace situace velmi komplikovaná.

Za třetí, vzdělávání vedoucích postrádá v současnosti silnější teoretické zázemí. Ačkoliv většina kurzů zahrnuje i poznatky ze základů psychologie, pedagogiky a pedagogiky volného času, je teoretická příprava vedoucích ve srovnání s přípravou pedagogů volného času na vysokých školách nedostatečná. Z toho plyne řada omezení. Za prvé, nedostatečné teoretické znalosti např. z problematiky prevence sociálně patologických jevů mohou negativně zasahovat do práce vedoucích. Tyto znalosti jistě mohou být nahrazeny konkrétními zkušenostmi, získávání těchto zkušeností je však zbytečně pracné. Nedostatek teoretických znalostí tak může bránit rozvoji přímé práce s dětmi. Za druhé, slabá teoretická příprava může být vnímána jako nedostatek, pokud by se vedoucí snažil uplatnit ve školských zařízení zájmového vzdělávání.

Ve vysokoškolské přípravě pedagogů volného času se jako hlavní problém jeví velmi omezená nabídka navazujícího magisterského studia. Pokud chtějí pedagogové volného času pokračovat po bakalářském studiu, musí využít jiných oborů, např. vychovatelství či sociální pedagogiku. To omezuje další vývoj tohoto oboru.

Navíc s tímto problémem souvisí i druhá slabá stránka přípravy pedagogů volného času, a to nedostatek manažerského a organizačního vzdělávání. Mezi kompetence pedagoga volného času patří i manažerské a řídicí schopnosti, ekonomické znalosti a dovednosti, ovládnutí public

relations či právní vědomí. Tyto oblasti se však v bakalářském studiu objevují pouze okrajově, více se jim věnují jen předměty v rámci navazujícího magisterského studia na Jihočeské univerzitě. Pedagogové volného času tak nemají možnost uvedené kompetence rozvíjet během vysokoškolské přípravy, což se může odrazit v nedostatku kvalitních řídicích a metodických pracovníků.

Třetí slabou stránkou je stále chybějící možnost na některých vysokých školách studovat pedagogiku volného času kombinovaně. Řada studentů a uchazečů o studium jsou lidé, kteří již v této oblasti pracují a chtějí si doplnit relevantní kvalifikaci. Chybějící kombinované studium v kombinaci s nepříliš širokou vzdělávací nabídkou tak často znemožňuje některým uchazečům z praxe tento obor vystudovat.

4.3 Návrhy a doporučení

Překonání uvedených slabých stránek přípravy vedoucích i pedagogů volného času není nereálné. Odborná příprava vedoucích by se mohla inspirovat způsobem, jakým jsou připravováni pedagogové volného času. I vysokoškolská příprava má potenciál vyrovnat se se svými nedostatky. Tato kapitola se zabývá možnými způsoby takového rozvoje.

Vzdělávání vedoucích je běžnou praxí, ačkoliv neexistuje právní norma, která by vedoucí dětských organizací nutila k odborné přípravě. Bylo by vhodné podchytit tuto potřebu vzdělávat se a využít ji k podpoře těch organizací, kteří své vedoucí kvalitně připravují. Ustálený systém vzdělávání do budoucna umožní snazší právní zakotvení této přípravy do zákonné normy a přechod současného neformálního vzdělávání vedoucích k formálnímu vzdělávání zakončené certifikátem, který by umožňoval uplatnění vedoucích i ve školských zařízeních zájmového vzdělávání.

Základem odborné přípravy by podle mého názoru měl zůstat i nadále základní kurz vedoucího v rozsahu, jaký stanoví koncepce. Je však nutné odstranit nejednotnost a znevýhodnění malých organizací. Toho by bylo možné dosáhnout více za způsoby. Za prvé, je zde možnost zpřístupnit akreditace i menším organizacím. To by však nevyřešilo problém nejednotnosti odborné přípravy vedoucích. Za druhé, by bylo možné sjednotit vzdělávací systém tím, že byla do systému zavedena zkouška realizovaná nezávislým subjektem, např. NIDM. Vedoucí by pak měli možnost zúčastnit se kurzu v NIDM, kurzu ve vlastní organizaci (s akreditací či bez) nebo se na zkoušku připravovat individuálně. Nebylo by tedy nutné vytvořit kapacity v kurzech NIDM pro všechny vedoucí v České republice, což by bylo výhodné zejména v době, kdy by tento systém byl zaváděn. Vedoucí s dlouholetou praxí by se také nemuseli zbytečně účastnit kurzů, které by zahrnovaly znalosti a dovednosti, které již dávno ovládají.

Vzdělávací systém by bylo vhodné také propojit s aktuální vzdělávací nabídkou (akreditované kurzy NIDM, CVVZ). I zde existuje více možností, jak toto propojení realizovat. Za prvé, je z těchto kurzů a z účasti na CVVZ možno vytvořit systém „průběžného vzdělávání“. Organizace, jejíž vedoucí by absolvovali kurzy v předepsaném rozsahu, tj. účast na kurzech nebo CVVZ dle vlastního výběru v daném počtu hodin (např. 16-24 hodin), by byly zvýhodněny např. v přístupu ke státním dotacím. Za druhé, tyto kurzy a CVVZ by se staly formou doplňkového vzdělávání, které by vedlo k vyšším stupňům odbornosti (např. účastí na kurzech či CVVZ by vedoucí získávali určité kvalifikační body). Postupně by mohli vedoucí dosáhnout i kvalifikace, která by byla přenositelná i do školských zařízení zájmového vzdělávání. Tím by byla naplněna i myšlenka celoživotního učení a kvalifikace získaná v rámci odborné přípravy

vedoucích by měla stejnou hodnotu jako získaná v rámci vysokoškolské přípravy či rekvalifikačního kurzu.

Vysokoškolská příprava pedagogů volného času by měla být rozšířena o navazující magisterské studium tohoto oboru. Náplní studia by se měla stát zejména témata managementu, marketingu, ekonomiky a práva. Dále by mělo rozšiřovat znalosti a dovednosti z pedagogiky a pedagogiky volného času. Navazující magisterské studium by tak připravovalo řídicí a metodické pracovníky a umožňovalo další rozvoj pedagogiky volného času jako vědeckého oboru (nejen jako praktické disciplíny). Dále je třeba, aby bylo i na ostatních vysokých školách možno tento obor studovat i v kombinované formě, a tak se otevřelo studium vyššímu počtu zájemců. Jen dostatek kvalitních pedagogů volného času umožní rozvoj zájmového vzdělávání dětí a mládeže.

5 Závěr

Tato práce se zaměřuje na zmapování a srovnání současného stavu odborné přípravy vedoucích v dětských organizacích a pedagogů volného času na vysokých školách. Nejprve definuje pojmy celoživotního učení a vzdělávání, formálního a neformálního vzdělávání a informálního učení. Poté popisuje významné aspekty odborné přípravy vedoucích, která probíhá v rámci neformální vzdělávací cesty, a to legislativních okolností, vzdělávací nabídky a některých didaktických aspektů (obsahu, forem a metod). Podobně dále sleduje současnou situaci vysokoškolské přípravy pedagogů volného času jakožto příkladu formálního vzdělávání, zejména současné vzdělávací nabídky a vybraných didaktických aspektů. Krátce se zmiňuje i o dalším vzdělávání pedagogů volného času. Na závěr oba typy přípravy srovnává, popisuje jejich silné a slabé stránky a pokouší se přinést doporučení na jejich zlepšení.

Vedoucí dětských organizací tvoří početnou skupinu vzdělavatelů zájmového vzdělávání. Většinou se nejedná o profesionální pedagogy, i proto je jejich kvalitní příprava tak důležitá. Neformální vzdělávání vedoucích probíhá v rámci vzdělávacích aktivit ve vlastní organizaci, akreditovaných kurzů v NIDM, ČČK a dalších organizacích a na setkáních typu CVVZ. Obsah i metody jsou podřízeny využitelností získaných znalostí a dovedností v praxi.

Oproti nim zde stojí neméně početná skupina pedagogů volného času, profesionálů, kteří působí zejména ve střediscích volného času. Ti se vzdělávají formální cestou – na středních, vyšších odborných a vysokých školách. Jejich příprava nepostrádá široké teoretické zázemí, ale ani praktickou přípravu. Pedagogika volného času není jen praktická pedagogika, ale i vědecká disciplína zkoumající využívání volného času.

Odborná příprava vedoucích stojí v současné době na rozcestí. Stále netvoří jednotný systém. Konkrétní podoba záleží na jednotlivých organizacích. Koncepce MŠMT se sice pokusila o sjednocení podoby této přípravy, zůstala však v půli cesty. Zákon, který by tuto problematiku ošetřil, také zůstává v nedohledu. Je potřeba podchytit snahy dětských organizací o rozvoj a vzdělávání svých vedoucích a vytvořit jasné podmínky a systém odborné přípravy. Jen tak je možné udržet a zvyšovat kvalitu poskytovaného zájmového vzdělávání v dětských organizacích. Nechat se inspirovat vysokoškolskou přípravou pedagogů volného času je jednou z možných cest.

6 Soupis bibliografických citací

Akreditované studijní programy [online]. Praha : MŠMT, 2009. Aktualizace 10.2.2009 [cit. 2009-03-27]. Dostupné z www: <<http://aplikace.msmt.cz/asp/vv/jazd.asp>>.

BENEŠ, Milan: *Andragogika. Teoretické základy*. 2. vydání. Praha : Eurolex Bohemia, 2003. 216 s. ISBN 80-86432-23-8

Celostátní vzájemná výměna zkušeností [online]. s.l. : CVVZ, 2008. Aktualizace 9.9.2008 [cit. 2008-09-10]. Dostupné z www: <<http://www.cvvz.cz>>.

FAJFR, Marek. Jsme dobrými vedoucími ve 21. století? Evropské portfolio rozebírá klíčové kompetence pracovníků s mládeží. *ARCHA*. 2007, č. 4, roč. 2007, s. 28-29. ISSN 1212-5016

Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická Technické univerzity Liberec [online]. Liberec : FP TUL, 2009. Aktualizace 10.6.2009 [cit. 2009-06-10]. Dostupné z www: <<http://www.fp.tul.cz/pro-studenty>>.

FOLEY, Griff: *Dimensions of Adult Learning: Adult education and training in a global era*. 1st ed. Maidenhead : Open University, 2004. 335 s. ISBN 0-335-21448-7

HÁJEK, Bedřich: *Profil vychovatele, pedagoga volného času*. *Vychovávateľ*. 2005/2006, č. 2, roč. 52/53, s. 2-4. ISSN 0139-6919

HÁJEK, Bedřich, HOFBAUER, Břetislav, PÁVKOVÁ, Jiřina: *Pedagogické ovlivňování volného času : současné trendy*. 1. vydání. Praha : Portál, 2008. 240 s. ISBN 978-80-7367-473-1

Implementační plán Strategie celoživotního učení [online]. Praha : MŠMT, 2008. Aktualizace 26.9.2002 [cit. 2009-01-05]. Dostupné z www: <<http://www.msmt.cz/pro-novinare/implementacni-plan-strategie-celozivotniho-uceni-schvalen>>.

Koncepce dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků školských zařízení pro zájmové vzdělávání [online]. Praha : MŠMT, 2002. Aktualizace 26.9.2002 [cit. 2008-09-07]. Dostupné z www: <<http://www.msmt.cz/mladez/koncepcni-materialy>>.

MASARIKOVÁ, Anna: Osobnost' pedagoga volného času – 2. *Vychovatel*. 1992, č. 9, roč. 37, s. 7-9. ISSN 0139-6919

A Memorandum on lifelong learning [online]. Brussel : Commission of the European Communities, 2000. Aktualizace 30.10.2000 [cit. 2009-06-19]. Dostupné z www: <<http://www.bologna-berlin2003.de/pdf/MemorandumEng.pdf>>.

MUŽÍK, Jaroslav: *Androdidaktika*. 2. vydání. Praha : ASPI Publishing, 1998. 146 s. ISBN 80-7357-045-9

Neformální vzdělávání. Nabídka vzdělávacích akcí. Programová nabídka 2008/09 [online]. Praha : NIDM, 2009. Aktualizace 20.3.2009 [cit. 2009-03-23]. Dostupné z www: <<http://www.nidm.cz/neformalni-vzdelavani/vzdelavani/akreditovane-kurzy>>.

Neformální vzdělávání. Vzdělávání. Akreditované kurzy [online]. Praha : NIDM, 2009. Aktualizace 20.3.2009 [cit. 2009-03-23]. Dostupné z www: <<http://vzdelavani.nidm.cz/>>.

Organizace oprávněné pro školení hlavních vedoucích dětských táborů a organizace, které mají osvědčení k pořádání kurzů pro pracovníky s dětmi a mládeží ve volném čase (na rok 2008) [online]. Praha : MŠMT, 2008. Aktualizace 31.7.2008 [cit. 2008-09-09]. Dostupné z www: <<http://www.msmt.cz/mladez/dalsi-vzdelavani-a-odborna-priprava>>.

PALÁN, Zdeněk: *Výkladový slovník vzdělávání dospělých*. s.l. : Daha, 1997. 169 s. ISBN 80-902232-1-4

PÁVKOVÁ, Jiřina a kol.: *Pedagogika volného času*. Praha : Portál, 1999. 232 s. ISBN 80-7178-295-5

Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové [online]. Hradec Králové : PdF UHK, 2009. Aktualizace 12.6.2009 [cit. 2009-06-12]. Dostupné z www: < <http://www.uhk.cz/pdf/>>.

Pedagogická fakulta Univerzita J. E. Purkyně [online]. Ústí nad Labem : PF UJEP, 2009. Aktualizace 12.6.2009 [cit. 2009-06-12]. Dostupné z www: < <http://pf.ujep.cz/>>.

Pedagogická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci [online]. Olomouc : PdF UPOL, 2009. Aktualizace 13.6.2009 [cit. 2009-06-13]. Dostupné z www: < <http://www.upol.cz/fakulty/pdf>>.

Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity [online]. Brno : PF MUNI, 2009. Aktualizace 13.6.2009 [cit. 2009-06-13]. Dostupné z www: <<http://www.ped.muni.cz>>.

Podmínky pro udělování oprávnění k odborné přípravě hlavních vedoucích dětských táborů a uznání kvalifikace "hlavní vedoucí dětských táborů" [online]. Praha : MŠMT, 2004. Aktualizace 4.5.2007 [cit. 2008-09-07]. Dostupné z www: <<http://www.msmt.cz/mladez/dalsi-vzdelavani-a-odborna-priprava>>.

Programy státní podpory práce s dětmi a mládeží pro nestátní neziskové organizace na léta 2007 až 2010 [online]. Praha : MŠMT, 2008. Aktualizace 28.8.2008 [cit. 2008-09-07]. Dostupné z www: <<http://www.msmt.cz/mladez>>.

PRŮCHA, Jiří: *Systém celoživotního vzdělávání dospělých (SCV): (Informační materiál)*. Praha : Centrum pro studium vysokého školství, 1992.

Přehled studijních oborů obsahujících pedagogiku volného času [online]. České Budějovice : Asociace vzdělavatelů pedagogů volného času, 2007. Aktualizace 20.11.2007 [cit. 2009-03-27]. Dostupné z www: <<http://web.quick.cz/avpvc/informace.htm>>.

Příkaz ministryně školství, mládeže a tělovýchovy č. 6/2003 k ověřování odborné přípravy pracovníků s dětmi a mládeží v oblasti volného času [online]. Praha : MŠMT, 2003. Aktualizace 18.5.2007 [cit. 2008-09-07]. Dostupné z www: <<http://www.msmt.cz/mladez/dalsi-vzdelavani-a-odborna-priprava>>.

Strategie celoživotního učení ČR [online]. Praha : MŠMT, 2007. Aktualizace 1.9.2008 [cit. 2009-03-07]. Dostupné z www: <<http://www.msmt.cz/mezinarodni-vztahy/publikace-strategie-celozivotniho-uceni-cr>>.

Teologická fakulta Jihočeské univerzity [online]. České Budějovice : TF JU, 2009. Aktualizace 30.5.2009 [cit. 2009-06-15]. Dostupné z www: <<http://www.tf.jcu.cz/studium>>.

řešitelský tým projektu OECD ve spolupráci s externími pracovníky *Uznávání výsledků neformálního a informálního učení : aktivita OECD : Národní srovnávací zpráva za Českou republiku*. Praha : Národní ústav odborného vzdělávání, 2007. 106 s.

VETEŠKA, Jaroslav: Klíčové kompetence v kontextu celoživotního učení. In: *Lidský kapitál a vzdělávací marketing v andragogickém pohledu*. Praha : Eurolex Bohemia, 2004. ISBN 80-86861-04-X. str. 35-46

Vyhláška č. 74/2005 Sb. o zájmovém vzdělávání

Vysoká škola tělesné výchovy a sportu PALESTRA. [online]. Praha : PALESTRA, 2009. Aktualizace 14.6.2009 [cit. 2009-06-14]. Dostupné z www: <<http://vstvs.palestra.cz/main.php>>.

Výuka a poskytování první pomoci. [online]. Praha : ČČK, 2008. Aktualizace 3.9.2008 [cit. 2008-09-10]. Dostupné z www: <<http://www.cervenkykruz.eu/cz.php>>.

Výuka první pomoci [online]. Praha : ČČK – OS Praha 3+6+8, 2008. Aktualizace 22.8.2008 [cit. 2008-09-10]. Dostupné z www: <<http://www.cck.cz>>.

Vzdělávání : Junák [online]. Praha : Junák, 2009. Aktualizace 30.4.2009 [cit. 2009-05-10]. Dostupné z www: <<http://krizovatka.skaut.cz/organizace/vzdelavani/>>.

Zákon č.258/2000 Sb. o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů, jak vyplývá ze změn a doplnění provedených zákonem č. 254/2001 Sb., č. 274/2001 Sb., č. 13/2002 Sb., č. 76/2002 Sb., č. 86/2002 Sb., č. 120/2002 Sb., č. 309/2002 Sb., č. 320/2002 Sb., č. 274/2003 Sb., č. 356/2003 Sb., č. 362/2003 Sb., č. 167/2004 Sb., č. 326/2004 Sb., č.562/2004 Sb., č. 125/2005 Sb., č. 253/2005 Sb., č. 381/2005 Sb., č. 392/2005 sb., č. 444/2005 Sb., úplné znění č. 471/2005 Sb., č. 74/2006 Sb., č. 186/2006 Sb., č. 222/2006 Sb., č. 264/2006 Sb., č. 342/2006 Sb., č. 110/2007 Sb., č. 296/2007 Sb., č. 378/2007 Sb., č. 124/200 Sb. a č. 130/2008 Sb.

Zákon č. 536/2004 Sb. o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů

Zákon č.179/2006 Sb. o ověřování a uznávání výsledků dalšího vzdělávání a o změně dalších zákonů (zákon o uznávání výsledků dalšího vzdělávání)

Zákon č. 317/2008 Sb. - úplné znění zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), jak vyplývá z pozdějších změn

Příloha A: Nabídka akreditovaných kurzů NIDM

„Měkké“ dovednosti

komunikační dovednosti a týmová spolupráce

Komunikace

Umění slova

Asertivita

Neverbální komunikace aneb tajná řeč těla

Řeč těla a tváře

Komunikační dovednosti – obtížné rozhovory

Principy otevřené komunikace

Týmová spolupráce

Dech – opora hlasu a pomocník v náročných životních situacích

Seznámení s rétorikou I.

Seznámení s rétorikou II.

Umění prezentovat

Vychovatel a kultura osobního projevu

Psychologie komunikace

Všichni za jeden provaz

Hlas v nás aneb Cesta k přirozenému projevu

kreativita, pozornost

Kreativita v nás

Jak zvýšit koncentraci, zvýšit paměť a posílit tvořivost

Cvičení koncentrace pozornosti

Myšlení pod šesti klobouky aneb jak najít řešení

psychohygiena a osobní rozvoj

Odstraňování stresu

Regenerace sil a zdroje zdraví – psychohygiena aneb jak nepadnout...

Kurz sebepoznání a seberozvoje

Osobní rozvoj a autoregulační techniky

Regenerace sil a zdroje radostí (Prevence syndromu vyhoření, mapování stresů)

jiné

Rozvoj koncepčního a systémového uvažování

Self-management – práce s časem – Odkud jdeme, kam směřujeme, jak půjdeme...

Psychologie, pedagogika, pedagogika volného času

sociálně-patologické jevy

Šikana a týrané dítě

Prevence kriminality

Sociálně-patologické jevy u dětí a mládeže

Řešení trestních věcí mimosoudní cestou

Sociálně-patologické jevy u dětí

Sociálně-patologické jevy u mládeže

základy psychologie

Individuální přístup k žákům

Dětský výtvarný projev a jeho diagnostická hodnota

Psychologické základy práce s dětmi a mládeží v oblasti volného času

Archetipální témata a kresební testy

Děti v tísní – seznámení s příručkou pro screening dětských kreseb

Psychosomatická onemocnění

základy pedagogiky a pedagogiky volného času

Klíčové kompetence a jejich rozvíjení

Portfolio a jiný metodický materiál, jako nástroj efektivní výchovně – vzdělávací práce

Osobnostně sociální výchova – jiná cesta ve výchově a vzdělávání
Reflexe – základní kámen prožitkové pedagogiky, OSV, zkušenostního učení

Pedagogika volného času

Volný čas a pedagogika zážitku jako prostor pro utváření zdravého životního stylu

Zážitková pedagogika

Artefiletika

Setkání s artefiletikou

Teorie her, příprava programu, konkrétní herní a jiné techniky

výtvarné a jiné umělecké činnosti

Jak dělat divadlo s dětmi

Textilní techniky

Dekorování papíru

Hrajeme a zpíváme si s pohádkou

Batika

Velikonoce v lidové kultuře

Úžasné maličkosti

Dramatická výchova a její využití při práci s dětmi a mládeží

Jak pomáhá dramatická výchova při zvládnání problémových situací ve škole

Alternativní formy práce v oblasti výtvarných zájmových činností

Dárky, dárky, dárečky

Netradiční techniky ve výtvarné výchově

Keramika

Hra na kytaru v SVČ

Pletení z pedingu

sportovní program

Historický šerm I. – meč

Historický šerm II.- hůl, dýka, nůž

Historický šerm II. – meč

Historický šerm I.- hůl, dýka, nůž

Přelez, přeskoč...

Dětský aerobik, HIP – HOP, Bones dance

Alternativní formy práce v oblasti pohybových zájmových činností

Velké míče, menší míčky aneb kouzlení a hrátky s nimi

Abeceda snowboardingu

V prašanu i na ledě

Aerobik pro menší a pokročilé

deskové a jiné hry

Moderní deskové hry a klíčové kompetence 1 – vedení klubů

Moderní deskové hry a klíčové kompetence 2 – rozhodčí ligy deskových her

S tebou mě baví svět

Kdo si hraje, nezlobí

Nevšední nápady na všední den

Hrajeme si s pohádkou

zážitková pedagogika

Outdoorový závod pro – náctileté

Zážitkové hry v přírodě

Přátelství na laně

Horolezecká stěna

Základy přežití v divočině

komplexní příprava programu

Zážitkový kurz

Seznamovací kurz

Školní cykloturistický kurz

Táborový program od A do Z

Řízení organizace

Manažerské dovednosti

Základy psychologie řízení a personalistiky

Střední management

Fundraising

Strategický management

Jak se chovat v krizových situacích aneb algoritmus krizového řízení

Vedu, vedeš, vedeme...

Participace, spolupráce, partnerství

Facilitace, facilitační techniky

Psaní a řízení projektů

Public relations a komunikační strategie

Práce s projektem aneb Natoč si své CD

Manažerské řízení ŠD, ŠK

Legislativa

Školská legislativa

Výklad zákona o platu

Vybrané legislativní otázky

Jak se vyznat v bludišti paragrafů

Jak na tábor z pohledu práva

Základní kurzy pro instruktory speciálních činností

Základní kurz pro instruktory snowboardingu

Základní kurz vodní turistiky

Kurz instruktorů vodní turistiky

Základní kurz pro instruktory školního lyžování

Doškolovací kurz pro instruktory školního lyžování

Kurz pro instruktory cykloturistiky

Základní kurz pro instruktory inline skautingu

Skialpinistický kurz

Základní kurz pro instruktory aerobiku

Kurz carvingového lyžování

Kurz pro vedoucí zájmových útvarů zaměřených na volejbal

Kurzy určené pedagogům volného času

Vychovatelka školní družiny v nových společenských podmínkách

Vychovatelky domovů mládeže a volný čas

Pedagogické minimum pracovníka v oblasti zájmového vzdělávání –
průběžné vzdělávání

Tvorba školního vzdělávacího programu pro SVČ

Nebojme se strašáků aneb cesty naplnění ŠVP ve škol. zař. zájmového
vzdělávání

Metodická pomoc při tvorbě ŠVP ve školských zařízeních pro zájmové
vzdělávání

Nové cesty v pedagogice zájmového vzdělávání – ŠD, ŠK

Nové cesty v pedagogice zájmového vzdělávání – pedagog volného času

Nebojme se strašáků II. Aneb Ohlédnutí za prvními kroky v ŠVP ŠD, ŠK

Nebojme se strašáků II. Aneb Už vím...

Činnostní aktivity pro školní družinu

Jiné

Lektorské dovednosti

Zimní turistický kurz Šumava

Životní styl jako prevence civilizačních onemocnění a předcházení rizikům při volnočasových aktivitách

Interkulturní vzdělávání – národnostní menšiny Muslimové

Interkulturní vzdělávání – Romové, Ukrajinci

Seznámení s Kompasem – manuálem pro výchovu mládeže k lidským právům

Jazyky bez bariér

Online a kombinovaná výuka pro nadané žáky a studenty

Zdravotník zotavovacích akcí

Muži + ženy = věčné téma

(upraveno podle Neformální vzdělávání : Vzdělávání : Akreditované kurzy, 2009)

Příloha B: Základní obsahové zaměření kurzu "Hlavní vedoucí dětského tábora"

Celkový rozsah základního kurzu je stanoven závazně na minimálně **18 hodin výuky**. Uváděná časová dotace pro jednotlivé tématické okruhy je orientační a lze ji přizpůsobit podle potřeb organizace nebo účastníků.

Obsah kurzu:

Práva a povinnosti provozovatele a organizátora tábora (3 hodiny)

1) Práva a povinnosti provozovatele:

- a) zajištění patřičných povolení pro umístění tábora od vlastníků objektů, povolení od příslušných orgánů místě konání tábora,
- b) vytváření odpovídajících podmínek pro práci na táboře a jeho průběh,
- c) materiálně technické a ekonomické zabezpečení tábora.

2) Práva a povinnosti organizátora:

- a) výběr táborových pracovníků pro jednotlivé funkce,
- b) výběr dětí odpovídající charakteru tábora,
- c) sestavování výchovného plánu tábora a rozpočtu,
- d) uzavírání odpovídajících dohod s táborovými pracovníky,
- e) proškolení táborových pracovníků v zásadách poskytování první pomoci, hygienických požadavcích na provoz tábora podle zásad hygieny a bezpečnosti práce, požární ochrany apod. ještě před zahájením tábora.

3) Dokumentace tábora:

- a) personální (pracovníci, děti..),
- b) zdravotnická,
- c) ekonomicko hospodářská.

4) Pracovníci tábora

- a) výběr, příprava a řízení
- b) práva a povinnosti jednotlivých pracovních funkcí

Základní právní předpisy (3 hodiny)

- Zákon č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví ve znění zákona č. 274/2003 Sb.
- Vyhláška MZ ČR č. 106/2001 Sb., o hygienických požadavcích na zotavovací akce pro děti
- Vyhlášky MZ ČR č. 135/2004 Sb., a č.137/2004 Sb., o hygienických požadavcích
- Úmluva o právech dítěte
- další právní předpisy bezprostředně související s pobytovými akcemi pro děti a mládež.

Základní nástin pedagogicko - psychologických znalostí při práci s dětmi a mládeží (2 hodiny)

- věkové a individuální zvláštnosti
- motivy a motivace, zájmy
- vliv prostředí
- sociální skupina, její znaky, členění
- zásady pedagogické činnosti

Programová příprava tábora (3 hodiny)

- výchovně vzdělávací cíle
- plány činnosti, režim dne
- obsahové a organizační nároky
- celotáborová hra, atd.

Organizační příprava tábora (2 hodiny)

- typy táborů (stálé, putovní, příměstské, hvězdicové...)
- harmonogram přípravy
- plánování táborového programu
- spolupráce s veřejností (rodiče, obec, sponzoři...)
- příprava oddílových vedoucích

Hospodaření tábora (2 hodiny)

- rozpočet, vyúčtování
- vedení hospodářské dokumentace
- smlouvy, dohody
- provoz motorového vozidla

Základní pravidla bezpečnosti a ochrany zdraví při práci s dětmi a mládeží (3 hodiny)

- zodpovědnost za bezpečnost práce
- postup v případě ohrožení zdraví
- problematika zajištění bezpečnosti při vybraných činnostech (např. koupání, při bouřce, noční akce, použití otevřeného ohně atp.)
- požární ochrana
- řešení mimořádné situace.

(Podmínky pro udělování oprávnění k odborné přípravě hlavních vedoucích dětských táborů a uznání kvalifikace "hlavní vedoucí dětských táborů", 2004)

Příloha C: Obsah kurzu zdravotníka zotavovacích akcí

Téma	Počet hodin		
	Teorie	Praxe	Celkem
Znalosti o Červeném kříži, ČSČK a ČČK	1	-	1
Základy složení a funkce lidského těla	5	-	5
První pomoc - teoretická část	6	-	6
První pomoc - praktická část	-	12	12
Péče o nemocné	3	-	3
Základy zdravotnické dokumentace	1	-	1
Práva a povinnosti zdravotníků zotavovacích akcí	2	-	2
Hygiena a epidemiologie	4	-	4
Základy záchrany tonoucích	1	3	4
Transport raněných improvizovanými prostředky	-	2	2
Celkem:	23	17	40

Znalosti o Červeném kříži, ČSČK a ČČK

- Mezinárodní organizace ČK a ČP, historie, poslání a úkoly
- Ženevské úmluvy, Dodatkové protokoly a jejich užívání
- Užívání a ochrana znaku Červeného kříže v duchu Ženevských úmluv
- ČSČK a ČČK - vznik, vývoj, organizace, úkoly

Základy složení a funkce lidského těla

- Stavba a funkce lidského těla
- Pohybové ústrojí
- Krevní oběh, krev
- Trávicí ústrojí
- Dýchací ústrojí
- Vylučovací ústrojí

- Kožní ústrojí
- Pohlavní systém mužů a žen
- Smyslové ústrojí
- Nervové ústrojí
- Látkové řízení organismu

První pomoc - teoretická část

1) Druhy zdravotnické první pomoci

- a) první pomoc
- b) první lékařská pomoc
- c) odborná lékařská pomoc
- d) specializovaná lékařská pomoc
- e) technická první pomoc

2) Základní druhy zdravotnického třídění

- a) indikační
- b) místní, odsunové
- c) prognostické

3) Prevence úrazů

- a) na pracovišti, v dopravě, v domácnosti, při sportu
- b) vazba na věkové zvláštnosti dětí

4) Poskytování první pomoci

- a) prvořadé zdravotnické úkoly (krvácení, velká ztráta krve, dechová a oběhová selhání, protišoková opatření)
- b) úraz elektrickým proudem
- c) tonutí
- d) bezvědomí
- e) křečové stavy a intoxikace

f) poranění vnitřních orgánů, mozkolebeční poranění, poranění hrudníku a břicha

g) poranění pohybového ústrojí

h) náhlé bolesti hrudníku

e) rány, tepelná poškození, poleptání

f) šok

5) Zásady poskytování první pomoci ve ztížených podmínkách (v noci, za deště, apod.)

6) Zásady poskytování první pomoci s improvizovanými prostředky

První pomoc - praktická část

1) Nácvik kardiopulmonální resuscitace jedním a dvěma zachránci na resuscitačním fantomu

2) Obvazové materiály podle druhu materiálu:

a) šátkové, obinadlové, z pružných materiálů, z nepřilnavých materiálů

b) hotové obvazy č. 1, 2, 3, 4, obvaz na popáleniny - balíček

3) Obvazové materiály podle účelu

a) krycí, tlakové, poloprodyšné, znehybňující, improvizace

b) nácvik obvazové techniky za použití klasických materiálů a improvizace

4) Odsun a polohování:

a) polohování raněných podle charakteru poranění včetně nácviku příslušných postupů

b) nácvik odsunu zraněného jedním a více zachránci

c) způsoby naložení postižených na různé druhy odsunových prostředků (využití improvizace i typizovaných odsunových prostředků)

d) informativně způsoby vyšetřování

e) zásady zdravotnického odsunu (cílenost, včasnost, šetrnost)

Péče o nemocné

- Zdravotnická etika, přístup k nemocnému dítěti
- Sledování životních funkcí a zdravotního stavu pacienta /tep, dech, teplota, krevní tlak, vědomí, příjem a výdej tekutin/
- Úprava lůžka, péče o nemocné dítě na lůžku
- Podávání léků, aplikace tepla, chladu, výplachy
- stravování nemocného dítěte
- Zásady ošetřování nemocných dětí při hromadném výskytu infekčních onemocnění
- Vliv prostředí na nemocné dítě

Základy zdravotnické dokumentace

- Evidence bezinfekčnosti
- Evidence lékařských potvrzení
- Evidence zdravotnických průkazů pracovníků tábora
- Vedení zdravotnického deníku
- Práce se zdravotním a očkovacím průkazem (po jeho zavedení)

Práva a povinnosti zdravotníků zotavovacích akcí

- Činnost zdravotníků před odjezdem na tábor
- Činnost při odjezdu
- Činnost při příjezdu - kontrola podmínek
- Zdravotnický filtr
- Vybavení ošetřovny
- Izolace
- Spolupráce s patronátním lékařem

- Práce zdravotníka během tábora - podíl na sestavování programu a jídelníčku

Hygiena a epidemiologie

1) Osobní hygiena, denní režim, vztah organismu a prostředí

2) Hygiena životního prostředí

3) Odstraňování odpadních látek

4) Hygiena dopravy a cestování

5) Hygiena výživy (společného stravování)

6) Prevence šíření nákazy:

a) zásady boje s infekčními chorobami, opatření při jejich výskytu, včasná diagnostika, izolace, karanténa

b) nejčastější alimentární nákazy, nákazy vzdušnou cestou, transmisivní nákazy, antropozoonózy, kontaktní nákazy, venerické choroby, AIDS, mykózy

Základy záchrany tonoucích

- Rozdíly při tonutí ve sladké a slané vodě
- Technické prostředky záchrany a jejich použití
- Způsoby dopomoci postižených plavcům
- Záchrana tonoucích a poskytnutí první pomoci ve vodě a po dopravení na břeh
- Vyhledávání utonulých
- Kardiopulmonální resuscitace

Transport raněných improvizovanými prostředky

- Materiálové možnosti k vytvoření improvizovaného odsunového prostředku

- Příklady improvizovaných odsunových prostředků - jejich úprava
- Bezpečnostní opatření při používání improvizací
- Praktické prověření improvizovaných odsunových prostředků

(Výuka první pomoci, 2008)

Příloha D: Studijní plán oboru pedagogika volného času na Teologické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích

Pedagogika volného času – bakalářské studium

Povinné předměty

1. ročník, zimní semestr

Modul	Název předmětu	Kred.	Př+Cv+Sem	Zak.
OP12A	Exkurze do zařízení	4	0+0+2	z
GP68A	Dějiny pedagogického myšlení	3	1+0+0	zk
GP68A	Křesťanské kořeny v evropské kultuře	3	2+0+0	z
GP68A	Metodický seminář	1	1+0+0	z
GP68A	Nauka o volném čase	2	2+0+0	z
SP17A	Obecná psychologie 1	2	1+0+0	zk
FP62A	Religionistika a teodicea	2	2+0+0	zk
SP17A	Sociální psychologie 1	2	1+1+0	zk
GP68A	Uvedení do studia na Teologické fakultě	1	1+0+0	z
GP68A	Úvod do pedagogiky	4	2+0+0	zk
	Celkem	24	13+1+2=16	

1. ročník, letní semestr

Modul	Název předmětu	Kred.	Př+Cv+Sem	Zak.
GP68A	Interkulturní výchova	2	1+0+1	z
GP68A	Obecná didaktika	4	2+1+0	zk
SP17A	Obecná psychologie 2	2	1+0+0	zk
OP12A	Průběžná pedagogická praxe 1	6	0+0+3	z
GP68A	Sociální pedagogika	4	1+0+1	zk
SP17A	Sociální psychologie 2	2	1+1+0	zk
GP68A	Základy pedagogiky volného času	3	2+0+0	zk
	Celkem	23	8+2+5=15	

2. ročník, zimní semestr

Modul	Název předmětu	Kred.	Př+Cv+Sem	Zak.
GP68A	Metodiky zájmových činností v PVČ 1	4	0+2+0	z
OP12A	Prázdninová praxe	6	0+0+4	z
GP68A	Sociologie pro PVČ	3	2+0+0	z
FP62A	Úvod do filosofického myšlení	2	2+0+0	z
SP17A	Vývojová psychologie	2	2+0+0	zk
	Celkem	17	6+2+4=12	

2. ročník, letní semestr

Modul	Název předmětu	Kred.	Př+Cv+Sem	Zak.
SP17A	Psychologie osobnosti	3	2+0+0	zk
GP68A	Animace jako výchovná metoda	4	1+1+0	z
GP68A	Osobnostní výchova	3	0+0+2	z
GP68A	Pedagogická komunikace	2	1+1+0	z

Modul	Název předmětu	Kred.	Př+Cv+Sem	Zak.
GP68A	Speciální pedagogika	2	1+1+0	zk
TP14A	Základy fundamentální teologie	3	2+0+0	zk
	Celkem	17	7+3+2=12	

3. ročník, zimní semestr

Modul	Název předmětu	Kred.	Př+Cv+Sem	Zak.
GP68A	Aplikovaná pedagogika volného času	4	1+1+0	zk
GP68A	Metodiky zájmových činností v PVC 2	4	0+2+0	zk
OP12A	Průběžná pedagogická praxe 2	6	0+0+4	z
EP13A	Sociální etika 1	4	2+0+0	zk
GP68A	Úvod do rekreologie	3	1+1+0	z
	Celkem	21	4+4+4=12	

3. ročník, letní semestr

Modul	Název předmětu	Kred.	Př+Cv+Sem	Zak.
GP68A	Státní závěrečná zkouška: Pedagogika	0	0+0+0	szk
GP68A	Andragogika	2	2+0+0	z
GP68A	Pedagogická diagnostika	2	1+1+0	z
GP68A	Seminář k bakalářské práci	5	0+0+0	z
EP13A	Sociální etika 2	2	2+0+0	z
OP12A	Související výběrová praxe (PVC-Bc.)	6	0+0+90	z
GP68A	Státní zkouška: Pedagogika volného času	0	0+0+0	szk
SP18A	Státní zkouška: Psychologie	0	0+0+0	szk
	Celkem	17	5+1+90=96	

Povinně volitelné předměty

Blok: A

Min. kred.: 8

Modul	Název předmětu	Kred.	Př+Cv+Sem	Zak.	Roč.	Sem.
GP70B †	Etopedie pro PVC	2	1+1+0	z	-	ZS
GP70B	Volný čas osob se zdravotním postižením	2	0+2+0	z	-	ZS
GP70B	Sociální práce s maladjustovanými osobami	2	1+0+1	z	-	LS
GP70B	Teorie a praxe vězeňství	3	1+1+0	z	-	LS
SP20B†	Psychologie tvořivosti	3	2+0+0	z	2	LS
SP20B	Psychologické aspekty pedagogického vedení skupiny	3	0+2+0	z	-	ZS
SP20B	Psychologie mezilidské komunikace	4	2+2+0	z/zk	-	ZS
SP20B	Psychologie životních krizí	3	2+2+0	z	-	ZS
SP21B†	Základy psychoterapie - ukázka sebezkušenostního výcviku ZS	3	0+2+0	z	2	ZS
SP21B	Základy psychoterapie - ukázka sebezkušenostního výcviku LS	3	0+2+0	z	2	LS
SP21B	Základy psychoterapie	3	0+2+0	z	-	ZS
SP21B	Úvod do arteterapie	2	0+2+0	z	-	LS
	Celkem	33	9+18+1=28			

Blok: B

Min. kred.: 12

Modul	Název předmětu	Kred.	Př+Cv+Sem	Zak.	Roč.	Sem.
GP30B*	Pedagogická dimenze sportu	4	0+4+0	z	1	LS
GP30B	Sportovní výchova 1	4	0+4+0	z	2	ZS
GP30B	Sportovní výchova 2	4	0+4+0	z	2	LS
GP31B*	Úvod do dramatického projevu	4	0+4+0	z	1	LS
GP31B	Dramatická výchova 1	4	0+4+0	z	2	ZS
GP31B	Dramatická výchova 2	4	0+4+0	z	2	LS
GP32B*	Základy výtvarného projevu	4	0+4+0	z	1	LS
GP32B	Výtvarná výchova 1	4	0+4+0	z	2	ZS
GP32B	Výtvarná výchova 2	4	0+4+0	z	2	LS
GP33B*	Základy hudební nauky	4	0+4+0	z	1	LS
GP33B	Hudební výchova 1	4	0+4+0	z	2	ZS
GP33B	Hudební výchova 2	4	0+4+0	z	2	LS
	Celkem	48	0+48+0=48			

Blok: C

Min. kred.: 8

Modul	Název předmětu	Kred.	Př+Cv+Sem	Zak.	Roč.	Sem.
GP71B†	Adaptační kurs	4	0+4+0	z	1	ZS
GP71B	Pedagogika zážitku 1	4	0+2+0	z	2	ZS
GP71B	Pedagogika zážitku 2	4	0+2+0	z	2	LS
GP72B†	Filozofické otázky ve výchově a vzdělávání	2	0+2+0	z	1	LS
GP72B	Filozofie pro děti v teorii a praxi	2	0+0+40	z	2	ZS
GP72B	Filozofie pro děti: nácvik metodiky	2	0+2+0	z	2	LS
GP72B	Filozofie pro děti: průběžná praxe ZS	2	0+0+12	z	3	ZS
GP72B	Filozofie pro děti: průběžná praxe LS	2	0+0+12	z	3	LS
GP72B	Filozofie pro děti: závěrečný intenzivní kurz	2	0+40+0	z	3	LS
	Celkem	24	0+52+64=116			

Blok: D

Min. kred.: 4

Modul	Název předmětu	Kred.	Př+Cv+Sem	Zak.	Roč.	Sem.
FP63B†	Logika	3	2+0+0	zk	2	ZS
FP63B	Filosofická antropologie	3	2+0+0	zk	2	LS
FP63B	Otázky systematické filosofie	3	2+0+0	zk	2	LS
FP63B	Filosofická etika	4	2+0+0	zk	3	ZS
GP73B†	Kulturní dějiny 1	2	2+0+0	z	1	ZS
GP73B	Kulturní antropologie	3	2+0+0	zk	1	LS
GP73B	Kulturní dějiny 2	2	2+0+0	z	2	ZS
GP73B	Estetická výchova 1	2	2+0+0	z	2	LS
GP73B	Estetická výchova 2	3	2+0+0	zk	3	LS
GP73B	Úvod do studia kultury	2	2+0+0	zk	-	ZS
	Celkem	27	20+0+0=20			

Blok: E

Min. kred.: 4

Modul	Název předmětu	Kred.	Př+Cv+Sem	Zak.	Roč.	Sem.
BP24B †	Všeobecný úvod do Písma sv.	3	2+0+0	zk	1	ZS
BP24B	Biblická etika	3	2+0+0	z	1	LS
BP24B	Metodika práce s biblickým textem	2	0+1+0	z	-	ZS
EP14B†	Lidská důstojnost	2	1+1+0	z	2	ZS
EP14B	Etika manželství	4	2+0+0	zk	2	LS
EP14B	Seminář sociální etiky	3	0+0+2	z	3	LS
GP74B †	Náboženská dimenze výchovy 1	2	1+0+1	z	1	ZS
GP74B	Náboženská dimenze výchovy 2	2	1+0+1	z	1	LS
GP74B	Práce s mládeží v církevním zařízení	3	1+0+1	z	-	ZS
GP74B	Katecheze ve společenství	3	2+0+0	z	-	LS
	Celkem	27	12+2+5=19			

Blok: F

Min. kred.: 4

Modul	Název předmětu	Kred.	Př+Cv+Sem	Zak.	Roč.	Sem.
JP02B*	Německý jazyk 1	2	0+2+0	z	1	ZS
JP02B	Německý jazyk 2	2	0+2+0	z	1	LS
JP04B*	Anglický jazyk 1	2	0+2+0	z	1	ZS
JP04B	Anglický jazyk 2	2	0+2+0	z	1	LS
	Celkem	8	0+8+0=8			

Blok: G

Min. kred.: 4

Modul	Název předmětu	Kred.	Př+Cv+Sem	Zak.	Roč.	Sem.
FP64B	Četba antropologických textů 1	3	0+2+0	z	-	ZS
FP64B	Vybrané problémy z antropologie	3	2+0+0	z	-	ZS
FP64B	Antropologie výrazové kultury	3	2+0+0	zk	-	LS
FP64B	Četba antropologických textů 2	3	0+2+0	z	-	LS
GP75B	Kreativita - projekt	2	0+0+2	z	-	ZS
GP75B	Alternativy náboženské zkušenosti v praxi	2	0+2+0	z	-	LS
OP12B	Adaptační kurs	4	0+4+0	z	1	ZS
OP13B	Dobrovolná práce v nezisk. org.	4	0+0+30	z	-	ZS
SP22B	Teorie a praxe první pomoci 1	2	0+1+0	z	1	ZS
SP22B	Teorie a praxe první pomoci 2	2	0+1+0	z	-	ZS
SP22B	Problematika zdraví a nemoci a zákl. informace ze somatologie a klinických oborů	3	2+0+0	zk	-	LS
	Celkem	31	6+12+32=50			

Výběrové předměty

Název předmětu	Kred.	Př+Cv+Sem	Zak.	Roč.	Sem.
Světky a kacíři	3	2+0+0	z	1	ZS
Evropa/křesťanstvo	2	1+0+0	z	1	LS
Islámská umění a architektura	3	2+0+0	zk	2	ZS
Moderna a sekularizace	3	0+0+2	z	2	ZS
Sekty a nová religiozita	3	0+0+2	z	2	ZS
Zrod, vývoj a současný stav marxismu	3	0+0+2	z	2	ZS
Komunitní centra	2	0+0+2	z	2	LS
Nová náboženská hnutí	3	0+0+2	z	2	LS
Anglická klasická literatura ve filmu 1	3	0+0+1	z	3	ZS
Anglická klasická literatura ve filmu 2	3	0+0+1	z	3	LS
Zpovědní praxe	3	0+0+2	z	4	LS
Anglická konverzace pro pokročilé 1	2	0+2+0	z	-	ZS
Aplikovaný seminář z mediální pedagogiky 1	2	0+2+0	z	-	ZS
Aramejský jazyk 1	2	0+0+2	z	-	ZS
Četba Bible 1	3	0+0+1	z	-	ZS
Dialog víry s nevírou-prostor pro setkání 1	2	0+0+2	z	-	ZS
Dobrovolná práce v sociální oblasti	2	0+0+2	z	-	ZS
Eklesiologie reformačních církví	2	0+0+2	z	-	ZS
Kenaánské nápisy 1	2	0+2+0	z	-	ZS
Komunikace a základy rétoriky 1	3	0+0+2	z	-	ZS
Kurs pohybových aktivit a pohybu v přírodě	4	0+6+0	z	-	ZS
Moderní pravoslavná teologie	2	2+0+0	z	-	ZS
Německá konverzace pro pokročilé 1	2	0+1+0	z	-	ZS
Projektový management z pohledu soc. ekon.	3	1+2+0	z	-	ZS
Psychologie C. G. Junga 1	3	0+2+0	z	-	ZS
Psychologie rodinného života	3	0+0+2	z	-	ZS
Psychoterapie 1	3	0+2+0	z	-	ZS
Technologie vzdělávání 1	3	1+1+0	z	-	ZS
Teologická komparatistika	4	0+0+2	z	-	ZS
Trest smrti v dějinách Evropy	2	0+0+1	z	-	ZS
Tyrani a krutovládci v děj. starověké a středověké Ev.	3	0+0+1	z	-	ZS
Uvedení do koptštiny 1	3	0+0+2	z	-	ZS
Večerní malba	2	0+2+0	z	-	ZS
Výuka nábož. v letech 1899-1989	4	2+0+0	z	-	ZS
Zápis	0	0+0+0	z	-	ZS
Zápis	0	0+0+0	z	-	ZS
Alternativní pedagogické směry	2	0+1+0	z	-	LS
Anglická konverzace pro pokročilé 2	2	0+2+0	z	-	LS
Aplikovaný seminář z mediální pedagogiky 2	2	0+2+0	z	-	LS
Aramejský jazyk 2	2	0+0+2	z	-	LS
Bibliodramatický seminář	3	0+0+2	z	-	LS
Četba Bible 2	3	0+0+1	z	-	LS
Dialog víry s nevírou-prostor pro setkání 2	2	0+0+2	z	-	LS
Freizeitwissenschaft - seminář v němčině	2	0+0+1	z	-	LS
Katolíci a české národní obrození	2	0+1+0	z	-	LS
Kenaánské nápisy 2	3	0+0+2	z	-	LS
Komunikace a základy rétoriky 2	3	0+0+2	z	-	LS
Kurs pohybových aktivit a pohybu v přírodě	4	0+6+0	z	-	LS

Název předmětu	Kred.	Př+Cv+Sem	Zak.	Roč.	Sem.
Literární seminář	3	0+0+2	z	-	LS
Německá konverzace pro pokročilé 2	2	0+1+0	z	-	LS
Péče o církevní památky	2	2+0+0	z	-	LS
Pedagogové ve starověku	2	0+0+2	z	-	LS
Pouť nebo turistika? Česká putování do Svaté země (ca. 1500 - 1700)	2	2+0+0	z	-	LS
Poutní místa jihočeského regionu	2	1+0+0	z	-	LS
Principy salesiánské pedagogiky	2	0+0+2	z	-	LS
Průvodcovská činnost	1	1+0+0	z	-	LS
Psychologie C. G. Junga 2	3	0+2+0	z	-	LS
Psychologie emocí	1	1+1+0	z	-	LS
Psychoterapie 2	3	0+2+0	z	-	LS
Seminář filozofie výchovy	3	0+0+2	z	-	LS
Sociální politika novověku	3	0+0+2	z	-	LS
Sociální služby v trestní justici	3	2+0+0	z	-	LS
Sociologie kultury a umění	2	1+1+0	z	-	LS
Spiritualita pravoslaví	3	0+0+2	z	-	LS
Srovnávací pohled na náboženskou pedagogiku	2	0+2+0	z	-	LS
Svaté královny	4	0+0+2	z	-	LS
Technologie vzdělávání 2	3	1+1+0	z	-	LS
Tyrani a krutovládci v dějinách novověké Evropy	3	0+0+1	z	-	LS
Uvedení do koptštiny 2	3	0+0+2	z	-	LS
Večerní kreslení	2	0+2+0	z	-	LS
Zápis	0	0+0+0	z	-	LS
Zápis	0	0+0+0	z	-	LS
Zločin a trest v českých dějinách	2	1+0+0	z	-	LS
Zpravodajské služby	3	2+0+0	z	-	LS
Celkem	181	25+46+62=133			

Pedagogika volného času – navazující magisterské studium

Povinné předměty

1. ročník, zimní semestr

Modul	Název předmětu	Kred.	Př+Cv+Sem	Zak.
FP51A	Filosofická etika	4	2+0+0	zk
GP61A	Pedagogika volného času	4	2+0+0	zk
GP61A	Rekreace a volný čas z hlediska teologie	3	2+0+0	z
EP09A	Teologická etika	4	2+0+0	zk
GP61A	Legislativa škol a školských zařízení	3	0+0+1	z
GP61A	Sociologie 1	4	2+0+0	z
GP61A	Úvod do řízení neziskových organizací	3	2+0+0	z
GP61A	Vybraná témata moderní pedagogiky	4	2+0+0	zk
	Celkem	29	14+0+1=15	

1. ročník, letní semestr

Modul	Název předmětu	Kred.	Př+Cv+Sem	Zak.
OP09A	Odborná praxe se supervízi 1	6	0+0+6	z
GP61A	Pedagogické poradenství	4	2+0+0	zk
GP61A	Rozvojový projekt školských zařízení	2	1+0+1	z
EP09A	Sociální etika- seminář	3	0+0+2	z
SP10A	Sociologie mládeže a rodiny	2	2+0+0	zk
GP61A	Sociologie 2	4	2+0+0	zk
	Celkem	21	7+0+9=16	

2. ročník, zimní semestr

Modul	Název předmětu	Kred.	Př+Cv+Sem	Zak.
GP61A	Diakonická práce s mládeží	3	2+0+0	zk
GP61A	Formy participace v PVC	3	2+0+0	zk
OP09A	Odborná praxe se supervízi 2	6	0+0+6	z
GP61A	Sociologie životního způsobu	4	1+1+0	zk
EP09A	Speciální etické otázky v praxi	3	2+0+0	zk
GP61A	Vedení pedagogického týmu	3	0+0+2	z
GP61A	Diplomový seminář 1	5	0+0+0	z
GP61A	Metody a techniky sociálního výzkumu	3	1+1+0	z
SP10A	Pedagogická a školní psychologie	3	1+0+1	zk
	Celkem	33	9+2+9=20	

2. ročník, letní semestr

Modul	Název předmětu	Kred.	Př+Cv+Sem	Zak.
FP51A	Environmentální etika	2	1+0+0	z
SP10A	Psychopatologické projevy u dětí a mládeže	2	2+0+0	zk
GP61A	Sociologie výchovy	3	1+0+1	zk
GP61A	Spirituální projevy v kultuře mládeže	2	1+0+1	z
GP69A	Státní zkouška: Sociologie	0	0+0+0	szk
SP10A	Techniky sociálně psychologického výcviku	3	0+0+2	z
GP61A	Diplomový seminář 2	5	0+0+0	z
GP69A	Státní zkouška: Etika	0	0+0+0	szk
GP69A	Státní zkouška: Pedagogika volného času	0	0+0+0	szk
PP21A	Základy mediální etiky a pedagogiky	2	0+1+0	z
	Celkem	19	5+1+4=10	

Povinně volitelné předměty

Blok: A

Min. kred.: 4

Modul	Název předmětu	Kred.	Př+Cv+Sem	Zak.	Roč.	Sem.
GP62B	Metodika dramatických činností	4	0+0+4	z	1	ZS
GP62B	Metodika výtvarných činností	4	0+0+4	z	1	ZS
GP62B	Metodika zpěvu a hudby	4	0+0+4	z	1	ZS
	Celkem	12	0+0+12=12			

Blok: B

Min. kred.: 6

Modul	Název předmětu	Kred.	Př+Cv+Sem	Zak.	Roč.	Sem.
FP52B	Dějiny filosofie (antika a středověk)	3	2+0+0	zk	1	ZS
FP52B	Dějiny filosofie (novověk a současnost)	3	2+0+0	zk	1	LS
FP52B	Otázky systematické filosofie	3	2+0+0	zk	1	LS
FP52B	Proměna člověka v postmoderní společnosti	2	2+0+0	zk	2	ZS
GP63B	Společenské determinanty volného času	2	2+0+0	z	1	LS
GP69B	Filozofické otázky výchovy	3	2+0+0	zk	-	LS
	Celkem	16	12+0+0=12			

Blok: C

Min. kred.: 4

Modul	Název předmětu	Kred.	Př+Cv+Sem	Zak.	Roč.	Sem.
GP64B	Artefiletika a arteterapie	2	0+0+2	z	1	LS
GP64B	Marketing, fundraising a PR neziskových organizací	3	0+0+2	z	2	LS
GP64B	Řízení lidských zdrojů	2	0+0+1	z	2	LS
PP22B	Veřejná ekonomika a veřejná správa	2	1+0+1	z	1	LS
	Celkem	9	1+0+6=7			

Výběrové předměty

Název předmětu	Kred.	Př+Cv+Sem	Zak.	Roč.	Sem.
Světcí a kacíři	3	2+0+0	z	1	ZS
Evropa/křesťanstvo	2	1+0+0	z	1	LS
Islámská umění a architektura	3	2+0+0	zk	2	ZS
Moderna a sekularizace	3	0+0+2	z	2	ZS
Sekty a nová religiozita	3	0+0+2	z	2	ZS
Zrod, vývoj a současný stav marxismu	3	0+0+2	z	2	ZS
Komunitní centra	2	0+0+2	z	2	LS
Nová náboženská hnutí	3	0+0+2	z	2	LS
Anglická klasická literatura ve filmu 1	3	0+0+1	z	3	ZS
Anglická klasická literatura ve filmu 2	3	0+0+1	z	3	LS
Zpovědní praxe	3	0+0+2	z	4	LS
Anglická konverzace pro pokročilé 1	2	0+2+0	z	-	ZS
Aplikovaný seminář z mediální pedagogiky 1	2	0+2+0	z	-	ZS
Aramejský jazyk 1	2	0+0+2	z	-	ZS

Název předmětu	Kred.	Př+Cv+Sem	Zak.	Roč.	Sem.
Četba Bible 1	3	0+0+1	z	-	ZS
Dialog víry s nevírou-prostor pro setkání 1	2	0+0+2	z	-	ZS
Dobrovolná práce v sociální oblasti	2	0+0+2	z	-	ZS
Eklesiologie reformatičních církví	2	0+0+2	z	-	ZS
Kenaánské nápisy 1	2	0+2+0	z	-	ZS
Komunikace a základy rétoriky 1	3	0+0+2	z	-	ZS
Kurs pohybových aktivit a pohybu v přírodě	4	0+6+0	z	-	ZS
Moderní pravoslavná teologie	2	2+0+0	z	-	ZS
Německá konverzace pro pokročilé 1	2	0+1+0	z	-	ZS
Projektový management z pohledu soc. ekon.	3	1+2+0	z	-	ZS
Psychologie C. G. Junga 1	3	0+2+0	z	-	ZS
Psychologie rodinného života	3	0+0+2	z	-	ZS
Psychoterapie 1	3	0+2+0	z	-	ZS
Technologie vzdělávání 1	3	1+1+0	z	-	ZS
Teologická komparatistika	4	0+0+2	z	-	ZS
Trest smrti v dějinách Evropy	2	0+0+1	z	-	ZS
Tyrani a krutovládci v děj. starověké a středověké Ev.	3	0+0+1	z	-	ZS
Uvedení do koptštiny 1	3	0+0+2	z	-	ZS
Večerní malba	2	0+2+0	z	-	ZS
Výuka nábož. v letech 1899-1989	4	2+0+0	z	-	ZS
Zápis	0	0+0+0	z	-	ZS
Zápis	0	0+0+0	z	-	ZS
Alternativní pedagogické směry	2	0+1+0	z	-	LS
Anglická konverzace pro pokročilé 2	2	0+2+0	z	-	LS
Aplikovaný seminář z mediální pedagogiky 2	2	0+2+0	z	-	LS
Aramejský jazyk 2	2	0+0+2	z	-	LS
Bibliodramatický seminář	3	0+0+2	z	-	LS
Četba Bible 2	3	0+0+1	z	-	LS
Dialog víry s nevírou-prostor pro setkání 2	2	0+0+2	z	-	LS
Freizeitwissenschaft - seminář v němčině	2	0+0+1	z	-	LS
Katolíci a české národní obrození	2	0+1+0	z	-	LS
Kenaánské nápisy 2	3	0+0+2	z	-	LS
Komunikace a základy rétoriky 2	3	0+0+2	z	-	LS
Kurs pohybových aktivit a pohybu v přírodě	4	0+6+0	z	-	LS
Literární seminář	3	0+0+2	z	-	LS
Německá konverzace pro pokročilé 2	2	0+1+0	z	-	LS
Péče o církevní památky	2	2+0+0	z	-	LS
Pedagogové ve starověku	2	0+0+2	z	-	LS
Pouť nebo turistika? Česká putování do Svaté země (ca. 1500 - 1700)	2	2+0+0	z	-	LS
Poutní místa jihočeského regionu	2	1+0+0	z	-	LS
Principy salesiánské pedagogiky	2	0+0+2	z	-	LS
Průvodcovská činnost	1	1+0+0	z	-	LS
Psychologie C. G. Junga 2	3	0+2+0	z	-	LS
Psychologie emocí	1	1+1+0	z	-	LS
Psychoterapie 2	3	0+2+0	z	-	LS
Seminář filozofie výchovy	3	0+0+2	z	-	LS
Sociální politika novověku	3	0+0+2	z	-	LS
Sociální služby v trestní justici	3	2+0+0	z	-	LS
Sociologie kultury a umění	2	1+1+0	z	-	LS
Spiritualita pravoslaví	3	0+0+2	z	-	LS

Název předmětu	Kred.	Př+Cv+Sem	Zak.	Roč.	Sem.
Srovnávací pohled na náboženskou pedagogiku	2	0+2+0	z	-	LS
Svaté královny	4	0+0+2	z	-	LS
Technologie vzdělávání 2	3	1+1+0	z	-	LS
Tyrani a krutovládci v dějinách novověké Evropy	3	0+0+1	z	-	LS
Uvedení do koptštiny 2	3	0+0+2	z	-	LS
Večerní kreslení	2	0+2+0	z	-	LS
Zápis	0	0+0+0	z	-	LS
Zápis	0	0+0+0	z	-	LS
Zločin a trest v českých dějinách	2	1+0+0	z	-	LS
Zpravodajské služby	3	2+0+0	z	-	LS
Celkem	181	25+46+62=133			

(Teologická fakulta Jihočeské univerzity, 2009)

UŽIVATEL

stvrzuje svým podpisem, že pokud tuto bakalářskou práci

**Chlumská, L.: Srovnání přípravy vedoucích v dětských organizacích
a pedagogů volného času**

využije ve svém textu, uvede ji v seznamu literatury a bude ji řádně citovat
jako jakýkoli jiný pramen.

Jméno uživatele, bydliště	Katedra (pracoviště)	Název textu, v němž bude práce využita	Datum, podpis

Jméno uživatele, bydliště	Katedra (pracoviště)	Název textu, v němž bude práce využita	Datum, podpis

